

TURINYS

Įžanga 1

Aktualijos 2–6

Neformalios pedagogų mokymosi patirties pripažinimas: patirtis ir perspektyvos

Įgyvendintas projektas „Suaugusiųjų švietimo institucijų plėtra teikiant šiuolaikines kompetencijas regionuose“

Europos Komisija stebi veiksmų plano įgyvendinimą

Nord Plus programa Baltijos šalims

Stiprėja Baltijos ir Juodosios jūros regiono šalių bendradarbiavimas

Bendrosios kompetencijos Čekijoje

Nauji leidiniai andragogams

Kaip mokyti saugaus eismo?

Vilniaus suaugusiųjų mokymo centrui – 15 metų

Atidaryta nauja suaugusiųjų vidurinė mokykla

Politika 7–14

Ministras G. Steponavičius: „Pasauliui turime ką papasakoti apie mūsų švietimo sistemos pasiekimus“ 7

R. Totoraitis

Patvirtinta atnaujinta Mokymosi visą gyvenimą strategija 10

Europos indėlis į CONFINTEA VI 12

Požiūris 15–24

L. Degėsys

Patirtis kaip savęs pažinimo pripažinimas 15

Susižavėjimą fechtavimu visam gyvenimui įžiebė trys muškietininkai 19

Mokymosi motyvai 21

Projektai 25–34

D. Cymbaliuk

Pirmosios verslumo pamokos bendruomenėse 25

N. Burkšaitienė, S. Rackevičienė, J. Šliogerienė

Mykolo Romerio universiteto projektas tiesia tiltus tarp formaliojo, neformaliojo ir savaiminio mokymosi 29

O. Gurskienė

Kvalifikacijų sistema mokymuisi visą gyvenimą 31

Patirtis 35–44

Savišvieta Dusetose: miestelio atgimimo istorija 35

S. Samulevičius, R. Čižauskaitė-Stanaitienė
Nuotolinis mokymas – atsakas į suaugusiųjų mokymosi poreikius 39

Grupės mokymosi galia – jos vadovo rankose 43

Mielieji skaitytojai,

Dažnai žvelgdami į praeitį bandome pralenkti istorikus ir skubame vertinti įvykius, nuveiktus darbus, svarstome, kurie iš jų buvo reikšmingi mūsų šaliai, švietimui, kiekvienam iš mūsų. Galvojame apie klaidas, praeityje nepasirinktas alternatyvas, bandome suvokti ar mūsų atveju numatytos ir daug kartų aptartos suaugusiųjų švietimo plėtros kryptys buvo ir yra veiksmingos, ar pasiekėme norimų rezultatų, ar tapo suaugusiųjų švietimas labiau prieinamas tiems, kuriems jo labiausiai reikia. Žinoma, turės praeiti dar nemažai laiko, kad galėtume visa tai tinkamai įvertinti, galbūt už mus tai padarys kiti.

Viešosios politikos teoretikai žino nemažai mechanizmų, kaip įvairios socialinės problemos ar reiškiniai patenka į „politinę darbotvarkę“ ir sulaukia vienokių ar kitokių sprendimų. Suaugusiųjų švietime amžina problema laikome vis dar mažą besimokančių suaugusiųjų skaičių, tačiau tai tik „biurokratinė“ problemos išraiška. Už šio „skaičiaus“ slypi ir suaugusiųjų požiūris į mokymąsi, andragogų galimybes, per mažas šios srities finansavimas, o kartais tiesiog nenoras siekti daugiau.

Socialinė pažanga nėra tokia greita kaip norėtume, o viešųjų ryšių priemonės tik trumpam paslepia nesprenžiamas problemas. Todėl net ir kiekvienas mažas žingsnis, skatinantis pozityvias suaugusiųjų švietimo permainas, turėtų būti įvertintas. Tai vis brandesnė ir nuoseklesnė suaugusiųjų švietimo politika, išreikšta tiek 2004, tiek 2008 m. patvirtintose Mokymosi visą gyvenimą strategijose, tai ir didėjantis skaičius tų suaugusiųjų, kurie įvardina save kaip bent kartą per metus dalyvaujančius mokymosi veikloje, o statistika sako, kad tokių yra daugiau kaip pusė milijono. Tai ir mūsų šalies suaugusiųjų švietėjams atsivėrusios galimybės dalyvauti Nordplus programoje, kuri padės mums geriau pažinti Skandinavijos suaugusiųjų švietimo kontekstą.

Tikėkimės, kad ateityje išgirsime dar daugiau gerų suaugusiųjų švietimo srities naujienų, prasidės diskusijos dėl suaugusiųjų neformaliojo švietimo įstatymo atnaujinimo, bus pradėti įgyvendinti seniai planuoti projektai.

Šiame numeryje daugiau dėmesio skiriame ne tik suaugusiųjų švietimo politikos aspektams aptarti. Rasite filosofo pasvarstymus savęs pažinimo tema, interviu su žmonėmis, besidominčiais reta sporto šaka – fechtavimu, dalijimosi projektu, ugdančių verslumą, skatinančių savaiminio mokymosi pripažinimą, patirtimi, taip pat vieno miestelio kultūrinių ir suaugusiųjų švietimo iniciatyvų pristatymą, naujo suaugusiųjų metodinio leidinio aptarimą bei daug kitų temų. Gero skaitymo!

Neformalios pedagogų mokymosi patirties pripažinimas: patirtis ir perspektyvos

2007–2008 m. Lietuvoje įvyko keletas tarptautinių konferencijų, kuriose buvo plačiai pristatomas palyginti naujas Lietuvos pedagogų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo kontekste reiškiny – neformalios pedagogų mokymosi patirties pripažinimas.

Konferencija „Neformalios pedagogų mokymosi patirties pripažinimas – Europos patirtis“, kurią organizavo Lietuvos suaugusiųjų švietimo ir informavimo centras kartu su Mokytojų kompetencijos centru ir Švietimo ir mokslo ministerija, sutraukė apie 300 dalyvių iš įvairių Lietuvos regionų. Jos metu buvo apžvelgti pagrindiniai švietimo plėtotos tikslai, Europos Sąjungos politikos kryptys žmoniškųjų išteklių plėtroje, nacionalinių kvalifikacijų susiejimas su Europine kvalifikacijų sąranga, neformalaus pedagogų mokymosi pripažinimo galimybės, neformaliojo ir savaiminio mokymosi vertinimas ir pripažinimas universitetinėse studijose.

Daniel Gilbert, Prancūzijos švietimo ministerijos atstovas

Kitoje konferencijoje „Aukštųjų mokyklų ir pedagogų kvalifikacijos tobulinimo institucijų bendradarbiavimas: neformalios pedagogų mokymosi patirties pripažinimo galimybės“ daugiausia nagrinėta mokytojų kvalifikacijos tobulinimo kokybės problematika, analizuota pedagogų rengiančių aukštųjų mokyklų ir savivaldybių mokytojų švietimo centrų bei privačių kvalifikacijos teikėjų sąveika, darbo grupės suformulavo siūlymus aukštųjų mokyklų ir kitų pedagogų kvalifikacijos tobulinimo institucijų veiksmingesnei sąveikai užtikrinti, neformaliu būdu įgytos patirties pripažinimo modeliams diegti, jų pritaikymui pedagogų atestacijai ir veiklos vertinimui.

Tikimasi, kad ateityje bus įdiegti neformaliu būdu įgytos patirties pripažinimo mechanizmai.

Įgyvendintas projektas „Suaugusiųjų švietimo institucijų plėtra teikiant šiuolaikines kompetencijas regionuose“

2008 m. balandžio mėn. Vilniuje vykusioje konferencijoje „Suaugusiųjų švietimas – plėtros perspektyvos“, kurioje dalyvavo apie 150 andragogų iš įvairių Lietuvos suaugusiųjų švietimo institucijų, buvo pristatyti 2006–2008 m. įgyvendinto ES struktūrinės paramos projekto „Suaugusiųjų švietimo institucijų plėtra teikiant šiuolaikines kompetencijas regionuose“ rezultatai, apibendrinta pastarųjų metų suaugusiųjų švietimo raida Lietuvoje, aptartos suaugusiųjų švietimo sistemos plėtros perspektyvos ir ES struktūrinių fondų paramos naudojimo galimybės. Renginio dalyviai buvo supažindinti su gerąja andragogų metodine patirtimi bei mokymo įstaigoms aktualiais ugdymo planų ir bendrųjų programų projektais, brandos egzaminų organizavimo ir vykdymo klausimais.

Šis projektas – vienas pirmųjų šalyje, kurio metu siekta sisteminių pokyčių suaugusiųjų švietimo srityje.

Europos Komisija stebi veiksmų plano įgyvendinimą

Europos Komisija aktyviai koordinuoja ir stebi „Suaugusiųjų mokymosi veiksmų plano: mokytis niekada nevėlu“ įgyvendinimą Europos Sąjungos valstybėse. ES šalyse siekiama šalinti dalyvavimo suaugusiųjų švietime kliūtis, didinti jo kokybę ir veiksmingumą, paspartinti neformaliuoju būdu įgytų kompetencijų pripažinimą, užtikrinti pakankamas investicijas šiai švietimo sričiai ir stebėti jos raidą.

2008 m. birželio ir lapkričio mėn. bei 2009 m. vasario mėn. Briuselyje vyko suaugusiųjų mokymosi veiksmų plano darbo grupės posėdžiai, kuriuose pristatyta EK atlikta šalių pažangos apžvalga.

Darbo grupėje svarstyta 2008–2010 m. suaugusiųjų mokymosi veiksmų plano įgyvendinimo programa. Keletą kartų per metus susitikiantys grupės nariai pateiks ir aptars informaciją, kaip šalims sekasi siekti veiksmų plano tikslų. Bus aptariama švietimo pokyčių įtaką suaugusiųjų mokymui, suaugusiųjų švietimo paslaugų teikimo kokybę, neformaliuoju būdu įgytų kompetencijų sistemos kūrimas, suaugusiųjų švietimo sektoriaus stebėjimas ir finansavimas.

Nord Plus programa Baltijos šalims

2008 m. sausio 1 d. Lietuva kartu su Latvija ir Estija kaip lygiavertės partnerės įsijungė į Šiaurės šalyse vykdomą programą *Nordplus*, kuri siekia stiprinti Šiaurės ir Baltijos šalių regioninį bendradarbiavimą, skatinti mokymosi visą gyvenimą kokybės gerinimą ir inovatyvių procesų, produktų ir gerosios praktikos mainus, prisidedama prie bendros Šiaurės–Baltijos šalių švietimo erdvės kūrimo.

Programa apjungia į skirtingas tikslines grupes orientuotas keturias paprogrames: *Nordplus Junior* (bendrasis ugdymas), *Nordplus Higher Education* (aukštasis mokslas), *Nordplus Adult* (suaugusiųjų švietimas) ir *Nordplus Horizontal* (bendradarbiavimas tarp įvairių sektorių).

Jau pirmaisiais metais *Nordplus* programa sulaukė susidomėjimo Lietuvoje: 91 mūsų šalies institucijų paraiškai buvo skirtas finansavimas. Iš pateiktų paraiškų

Nordplus Adult patvirtinta 15 paraiškų projektams ir bendradarbiavimo veikloms, kurias koordinuoja (6) ar kuriose dalyvauja (9) Lietuvos institucijos.

R. Žakaitienė Nord Plus programos atidarymo konferencijoje

Stiprėja Baltijos ir Juodosios jūros regiono šalių bendradarbiavimas

2008 m. balandžio mėn. Kaliningrade ir Klaipėdoje vyko seminaras „Švietimas demokratiniam pilietiškumui: Baltijos ir Juodosios jūros regiono šalių bendradarbiavimo tinklo kūrimas“. Seminarą organizavo LR Švietimo ir mokslo ministerija, Europos Taryba ir Rusijos Federacijos Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo akademijos Pilietinio švietimo centras.

Ekspertai iš Lietuvos, Lenkijos, Rusijos, Ukrainos, Latvijos, Armėnijos dalijosi Europos Tarybos programos „Mokomės demokratijos, gyvename demokratiškai 2006–2009“ įgyvendinimo patirtimi bei aptarė šalių bendradarbiavimo tinklo stiprinimo galimybes.

Skaityti pranešimai leido palyginti Baltijos ir Juodosios jūros regiono šalių švietimo sistemas ir pilietiško ugdymo programų plėtrą. Pristatyta Ilgalaiškės pilietinio ir tautinio ugdymo programos įgyvendinimo patirtis Lietuvoje, diskutuota apie pilietinio ugdymo turinio atnaujinimą. Daug dėmesio seminario dalyviai skyrė mokymosi visą gyvenimą plėtros ir socialinės atskirties mažinimo projektams aptarti – šalys rengiasi toliau aktyviai bendradarbiauti šiose srityse.

Bendrosios kompetencijos Čekijoje

2008 m. liepos mėn. Lietuvos suaugusiųjų švietimo ir informavimo centras organizavo seminarą „Mokymosi visą gyvenimą strategijos įgyvendinimas: tarptautinės patirties pritaikymo galimybės“, kuriame itin vertingą ir įdomią patirtį pristatė Čekijos kompanijos RPIC-ViP direktorius Zdenek Karasek ir Ostravos universiteto dėstytoja ir šios kompanijos ekspertė Eva Mickova. Ostravoje veikianti kompanija RPIC-ViP – viena iš didžiausių Čekijos privačių švietimo organizacijų, sėkmingai veikianti daugiau kaip 20 metų. Šiuo metu kompanija yra gerai žinoma užsienyje ir turi daugiau kaip 50 partnerių iš 7 šalių.

RPIC-ViP kompanijos atstovai, pristatydami priežastis, kodėl dar 1997 metais pradėjo galvoti apie kompetencijas suaugusiesiems, akcentavo kelis dalykus. Pirmiausia, švietimo sistema dažnai rengia žmones „varžyboms“, kuriose laimėti beveik lygu 0, o ne įgyti kompetencijas, kurios lemtų beveik 100 proc. sėkmę bet kurioje darbo vietoje, kita priežastis – apklausos darbo rinkoje kaip tik rodė, kad labiausiai darbo rinkos dalyviams ir trūksta ne žinių ar profesinių gebėjimų, bet bendrųjų kompetenci-

jų. Tad prasidėjo rimtas ir sistemingas darbas, kuris lėmė, kad kompanija RPIC-ViP, vykdydama EQUAL projektą „Kompetencijos darbo rinkai“, ne tik įsitvirtino Čekijoje kaip viena iš lyderių kompetencijų ugdymo ir plėtros srityje, bet ir pelnė tarptautinį pripažinimą: 2005 m. kompanijos RPIC-ViP sudarytas 14 kompetencijų (kaip jie patys vadina „soft skills“) aprašas buvo gerai įvertintas Europos Komisijos.

Kompanijos RPIC-ViP atstovų Vilniuje pristatytas suaugusiųjų kompetencijų ugdymo paketas iš tiesų ne tik susilaukė labai pozityvaus įvertinimo, bet ir padarė įspūdį. Ne vienas seminaro dalyvis komentavo, kad tai, ką daro čekai, yra išbaigta, labai racionaliai ir logiškai struktūruota, medžiaga įdomi, įtikinama ir paveiki. Ne vienas dalyvis nusistebėjo, kad tikrai gana sudėtingus dalykus galima pateikti taip paprastai, vizualiai ir nuosekliai, o visa tiek mokymų, tiek modulių sistema tiksliai apgalvota, taikliai sudėliota.

Numatoma ir ateityje plėtoti Lietuvos ir Čekijos bendradarbiavimą šioje srityje.

Lietuvos ir Čekijos ekspertų susitikimas

Nauji leidiniai andragogams

2006–2008 m. Lietuvos suaugusiųjų švietimo ir informavimo centras kartu su partneriais įgyvendino projektą „Suaugusiųjų švietimo institucijų plėtra teikiant šiuolaikines kompetencijas regionuose“, kurio metu išleisti 6 metodiniai leidiniai, skirti darbui su suaugusiais:

- „Andragoginiai anglų kalbos mokymo metodai“ – skirtas supažindinti anglų kalbos specialistus-andragogus su inovatyviomis anglų kalbos mokymo(si) kryptimis.
  - „Andragoginiai kompiuterinio raštingumo mokymo metodai“ – šioje knygoje pristatomos keturios pavyzdinės mokymo programos, kuriomis remdamiesi andragogai galės organizuoti mokymo kursus, susipažins su „e. piliečio“, ECDL mokymų turiniu ir metodais.
  - „Inovatyvių suaugusiųjų mokymo metodų ir formų sukūrimas, diegimas ir stebėseną“ – skirtas įvairioms didaktinėms andragogo kompetencijos plėtotės sritims. Jame pateikiamas teorinės medžiagos, savarankiško ir grupinio darbo bei praktinių užduočių ir priemonių paketas, kurį galima pritaikyti praktinei andragoginei veiklai.
  - „Andragoginiai teisinio raštingumo mokymo metodai“ – leidinys, skirtas andragogams perteikti edukacinį teisės mokymo modelį, kuris padėtų suteikti besimokantiems suaugusiems kasdieniniame gyvenime reikalingas susistemintas žinias apie teisinius procesus bei ugdytų jų gebėjimus šioje srityje.
  - „Andragoginė vadyba ir institucinė plėtra“ – suaugusiųjų švietimo institucijų vadovams, siekiantiems bendradarbiauti su darbuotojais, kuriant institucijų plėtros planus.
- „Andragoginiai verslumo mokymo metodai“ – šioje knygoje andragogai ras medžiagą, reikalingą ekonomikos žinioms ir supratimui įgyti bei verslumo įgūdžiams ugdyti.

Kaip mokyti saugaus eismo?

Komplektas išleistas bendromis Policijos departamento Eismo priežiūros tarnybos, Švietimo ir mokslo ministerijos ir Lietuvos suaugusiųjų švietimo ir informavimo centro pastangomis, reaguojant į kasdienį „karą keliuose“.

Metodinės knygos „Kaip mokyti saugaus eismo“ viršelis

Komplektą sudaro trys dalys: metodinių patarimų knyga „Kaip mokyti saugaus eismo“, skirta policijos darbuotojams ir pedagogams, užsiimantiems prevenciniu darbu; mokomoji medžiaga „Aš – eismo dalyvis“, kurioje su saugaus elgesio eisme pagrindais supažindinami vyresniųjų klasių mokiniai, besimokantys suaugusieji ir visi kiti, kuriems nepakanka pagrindinių saugaus elgesio kompetencijų ir mokomasis filmas, kuriame atskleidžiami svarbiausi eismo dalyvių vaidmenys, dažniausiai pasitaikančios klaidos bei galimos jų pasekmės.

Metodinėje knygoje „Kaip mokyti saugaus eismo?“ pristatomi šios srities ekspertų parengti straipsniai apie eismo proceso teisinį reguliavimą, eismo dalyvių elgesį ir jo motyvus, moralines eismo dalyvių savybes, eismo įvykių pasekmes, pristatomi tyrimų duomenys, atspindintys eismo dalyvių nuostatas ir vertybes. Patyrę pedagogai ir policijos darbuotojai dalinasi eismo saugumo mokymo metodinėmis įžvalgomis bei praktine šio darbo patirtimi.

Mokymo priemonėje „Aš – eismo dalyvis“ pristatomi 6 užsiėmimai, skirti svarbiausiems asmenų vaidmenims eisme atskleisti: pėsčiojo, keleivio, dviračio, automobilio vairuotojo, taip pat kalbama apie vairavimo išgėrus pasekmes ir eismo traumas. Parengtas kiekvieno užsiėmimo pavyzdinis planas, kuriame formuluojami konkretūs tiks-

lai ir pateikiami metodai jiems pasiekti. Siūloma, dirbant aktyviais metodais, analizuoti pateiktą informaciją, praktines situacijas ir specialistų pateikiamus jų komentarus.

Saugaus eismo užsiėmimų metu rekomenduojama naudoti parengtus mokomuosius filmus. Juose rodomos įvairios kasdieniniame gyvenime nutinkančios situacijos – apie atšvaitų naudojimą, apsaugos diržų būtinumą, dviratininkų šalmenų naudą, analizuojama oro sąlygų įtaka vairavimo saugumui, vairavimo išgėrus pražūtingumas, iliustruojama, kaip teikti pagalbą nukentėjusiajam eismo įvykyje. Pateikiamos situacijos ir jų analizė turėtų padėti išmokti saugiau jaustis kelyje ir apsaugoti save ir savo artimuosius.

Vilniaus suaugusiųjų mokymo centrui – 15 metų

Vilniaus suaugusiųjų mokymo centras (VSMC), įkurtas 1993 m., 2008 m. spalio mėn. šventė penkioliktąjį gimtadienį. Buvo surengta integruota edukacinė pamoka – ekskursija po Vilniaus Žvėryno rajoną, bendruomenės nariai ir svečiai buvo pakviesti į seminarą „VSMC lokalinės istorijos kontekste“, vyko šventos Mišios Žvėryno parapijos bažnyčioje, pašventintas VSMC pastatas ir vėliava, atidarytas muziejus.

Iškilmingas jubiliejaus minėjimas buvo surengtas Vilniaus „Lėlės“ teatre. Jame dalyvavo daug svečių, esamų ir buvusių Centro mokinių. Minėjime sveikinimo žodžius tarė Lietuvos suaugusiųjų švietimo ir informavimo centro direktorius, dr. Tadas Tamošiūnas, Vilniaus miesto Kultūros ir ugdymo departamento švietimo skyriaus vedėjas Julius Skestenis, Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacijos prezidentas Arūnas Bėkšta ir viceprezidentė Vilija Lukošūnienė, Švietimo mainų paramos fondo projektų koordinatorė, dr. Edita Trečiokienė. Šventėje dalyvavo ir Vilniaus suaugusiųjų vidurinių mokyklų ir suaugusiųjų mokymo centrų direktoriai.

VSMC bendruomenė – atvira, bendraujanti ir bendradarbiaujanti, nuolat tobulėjanti. Pasitelkdama socialinių partnerių paramą, ji tampa artimiausios aplinkos kultūrinio židinio ir viena stipriausių suaugusiųjų švietimo institucijų šalyje.

Direktorė Natalja Kimso

Atidaryta nauja suaugusiųjų vidurinė mokykla

Nuo 2008 m. rugsėjo mėn. pradėjo veikti nauja suaugusiųjų vidurinė mokykla Kybartų pataisos namuose.

Norą mokytis šioje mokykloje pareiškė beveik trečdalis nuteistųjų. Dažniausiai pageidaujama mokytis 7–12 klasėje pagal suaugusiųjų mokymo programas. Mokyklos direktoriaus Jevgenijaus Šibajevo teigimu, mokykloje dirba visų bendrojo lavinimo dalykų mokytojai, pamokos vyksta dviejose naujai įrengtose klasėse. Parengta atskira mokymo programa nuteistiesiems, kurie yra įgiję tik pradinį išsilavinimą.

Mokyklos atidarymo iškilmėse dalyvavę nuteistieji sakė, kad mokymasis nebus tik nelaisvės laiko trumpinimo forma – jie rengiasi tęsti laisvėje nutrauktą mokymąsi. Kybartų pataisos namų direktorius Edmundas Žalys sakė, kad mokymasis šioje mokykloje yra svarbus ne tik nuteistiesiems, bet ir jų šeimų nariams.

Ministras G. Steponavičius: „Pasauliui turime ką papasakoti apie mūsų švietimo sistemos pasiekimus“

Keletą mėnesių švietimo ir mokslo ministru dirbantis **Gintaras Steponavičius** daug dėmesio skiria studijų sistemos reformai. Tačiau nepamirštos ir kitos sritys. Interviu ministras dalijasi mintimis apie suaugusiųjų švietimą, neformaliojo ugdymo ir nuolatinio asmenybės tobulėjimo svarbą.

Šiais metais gegužės mėn. organizuojama šeštoji UNESCO pasaulinė suaugusiųjų švietimo konferencija CONFINTEA VI. Kaip Lietuva ruošiasi šiam svarbiam renginiui?

UNESCO iš tiesų yra unikali organizacija veikianti globaliu, pasauliniu mastu. Tai vienas svarbiausių instrumentų susitikti įvairių kontinentų ekspertams, dirbantiems suaugusiųjų švietimo ir mokymosi visą gyvenimą srityje, o minėta konferencija rengiama tik kartą per dešimtmetį.

Lietuvai tai tik antroji tokia galimybė pasauliniu mastu pristatyti savo pasiekimus suaugusiųjų švietimo srityje nuo Nepriklausomybės atkūrimo. Po 2000 m. Dakare vykusio Pasaulinio švietimo forumo pradėta įgyvendinti UNESCO programa „Švietimas visiems“. Pamatinė šios programos nuostata yra ta, jog esminė visuomenės gerovės prielaida – kokybiškas ir visuotinai prieinamas švietimas. Lietuva pirmoji Europos regione parengė programos „Švietimas visiems“ nacionalinį veiksmų planą. Šio plano įgyvendinimu rūpinosi Švietimo ir mokslo ministerija, o

įvairių nevyriausybinių organizacijų, valstybinių įstaigų, žiniasklaidos, mokslo bei verslo atstovų iniciatyva įkurtas Nacionalinis švietimo forumas, parengęs palankias sąlygas plėtoti mokymosi visą gyvenimą idėjas.

Lietuva, talkindama UNESCO, prisidėjo remiant demokratines reformas ir įgyvendinant pilietinio švietimo projektus įvairiose šalyse, o šiandieninė Lietuvos misija Afganistane taip pat gali būti laikoma UNESCO švietimo visiems programos, nukreiptos į neraštingumo mažinimą, idėjų įgyvendinimu.

Pasauliniam forumui suaugusiųjų švietimo klausimais pasirengti UNESCO organizavo regionines konferencijas, Lietuva parengė nacionalinę ataskaitą, kurioje atspindėta mūsų šalies suaugusiųjų švietimo sistemos pažanga.

Europos regiono šalims keliamas uždavinys padėti tiems kraštams, kur švietimo sistemos dar silpnos, mažas švietimo prieinamumas. Taigi, nors dažnai savo švietimo sistemą kritikuojame, norime ją tobulinti, žvelgiant iš globalios perspektyvos – Lietuva yra viena Europos Sąjungos šalių, tikrai galinti „eksportuoti“ savo švietimo pasiekimus.

Lietuvai tapus ES nare, suaugusiųjų švietimui skiriama daugiau dėmesio ir lėšų. Patvirtintos mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategijos (2004 m., 2008 m.).

Lietuvos Respublikos Vyriausybė numato nemažai priemonių, susijusių su tęstinio mokymosi ir suaugusiųjų švietimo plėtra. Kurias iš jų laikytumėte svarbiausiomis?

Vyriausybės programoje buvo stengtasi atsižvelgti tiek į kiekvieno šalies gyventojų poreikius, tiek į globalizacijos keliamus iššūkius ir pasaulines švietimo raidos tendencijas. Vyriausybė savo veikloje numato dvi pagrindines kryptis. Visų pirma, keliamas tikslas plėtoti ir stiprinti institucijų, teikiančių suaugusiųjų švietimo paslaugas, tinklą, kad kiekvienas žmogus galėtų laisvai pasirinkti ir gauti jam priimtinas švietimo paslaugas. Kad tinklas veiktų efektyviai, būtina sudaryti palankias sąlygas institucijų veiklai, skatinti naujų neformaliojo ir alternatyviojo ugdymo paslaugų teikėjų steigimąsi, diegti inovatyvius, pažangius praktinius modelius, pasinaudoti gerąja užsienio šalių švietimo patirtimi.

Antrasis Vyriausybės tikslas yra ugdyti visuomenėje nuolatinio ir įvairialypio mokymosi kultūrą, tikslinėmis informacinėmis kampanijomis, orientuotomis į praktinę suaugusiųjų švietimo naudą ir gyvenimo kokybės gerinimą, plėtoti besimokančių, savo kvalifikaciją keliančių ar naujas kompetencijas įgyjančių žmonių ratą.

Daugelį šių nuostatų padėtų įgyvendinti tinkamas ES paramos panaudojimas šioje srityje bei jau pribrendęs poreikis atnaujinti Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymą.

Kaip manote, kaip Liberalų sąjūdžio – liberalias vertybes propaguojančios partijos – nuostatos atsispindės suaugusiųjų švietime? Ar galima tikėtis naujų politinių akcentų, daugiau dėmesio individo poreikiams tenkinti?

Vienas svarbiausių visos švietimo sistemos tikslų yra asmuo, o kartu per jį ir visuomenės galimybių išplėtimas. Liberalai, akcentuodami asmens ir bendruomenių apsisprendimo laisvę, supranta, kad platesniu mastu tai yra įmanoma tik išsilavinusioje, už save atsakingų žmonių visuomenėje. Tokios visuomenės plėtojimui švietimas, o kartu ir suaugusiųjų savišvieta, yra pagrindinis instrumentas, todėl labai rimtai rengėme Liberalų sąjūdžio programos švietimo dalį. Daugelis jos nuostatų dabar atsispindi Vyriausybės programoje.

Greta jau išsakytų minčių, vėl akcentuočiau neformalaus suaugusiųjų švietimo svarbą, nes kiekvienam žmogui svarbu ne tik tobulėti profesine prasme, bet ir toliau ugdyti savo bendruosius gebėjimus, plėsti akiratį. Net ekonomikos nuosmukio metu akivaizdu, kad darbo rinkoje lengviau įsitvirtina tie, kurie lavina savo kūrybiškumą, turi gerus bendravimo įgūdžius. Tokių įgūdžių teikia suaugusiųjų neformalaus švietimo programos.

Norėčiau, kad daugiau dėmesio būtų skiriama ir suaugusiųjų pilietinio, teisinio švietimo, verslumo ugdymo programoms bei toms, kurios didintų asmenų socialinį, psichologinį saugumą. Šioje srityje nemažai dirbama pasitelkiant nevyriausybines organizacijas, todėl svarbu, kad jų neformalaus ugdymo projektai būtų plačiai prieinami.

Aktyviai ėmėtės reformuoti mokslo ir studijų sistemą. Keičiama mokslo ir studijų finansavimo tvarka, įvedant „studijų krepšelį“. Ar nebūtų tikslinga „krepšelius“ įvesti ir suaugusiųjų neformaliai švietimui?

Lietuvoje šiuo metu taikoma mišri sistema, suaugusiųjų švietimas finansuojamas iš keleto šaltinių. „Krepšelių“ sistema taikoma suaugusiųjų formaliame švietime, juos „gauti“ apie 12 tūkstančių 18–40 metų ir vyresnio amžiaus asmenų besimokančių suaugusiųjų bendrojo lavinimo mokyklose ir centruose visoje šalyje, net pataisos įstaigose. Vykdam ES projektus remiamos neformalaus švietimo

institucijos, kurios teikia nemokamas arba tik minimaliai mokamas paslaugas suaugusiesiems ar netgi įmonės apmokančios savo darbuotojus – tai švietimo pasiūlos finansavimas. Patys besimokantieji, savo lėšomis, gali pasirinkti neformalaus švietimo ar tęstinių studijų programas norimoje įstaigoje. Valstybė jiems teikia mokestinę lengvatą grąžindama dalį įmokų už studijas ar profesinį mokymąsi.

Šiuo metu neformaliai besimokančių suaugusiųjų skaičiai auga, o svarstymai, kurie finansavimo metodai būtų naudingiausi neformalaus suaugusiųjų švietimo plėtrai tęsiami.

Patvirtinta atnaujinta

Mokymosi visą gyvenimą strategija

Ričardas Totoraitis

2008 m. spalio 15 d. bendru Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ir socialinės apsaugos ir darbo ministrų įsakymu patvirtinta atnaujinta Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija. Atnaujinta strategija atspindi per pastaruosius kelerius metus įvykusius mokymosi visą gyvenimą sistemos pokyčius, formuluoja naujus uždavinius ir prioritetus.

Po ilgų diskusijų su socialiniais partneriais, ekspertais, tarptautinės patirties analizės, tyrimų, parengta ir patvirtinta Strategija, kurios įgyvendinimas sudarys geresnes sąlygas suaugusiems šviestis, padės užtikrinti visiems prieinamą valstybės remiamą tęstinį mokymą.

Nuo 2004 m. įgyvendinamos Mokymosi visą gyvenimą strategijos atnaujinimą sąlygojo nuolat didėjanti tęstinio mokymosi reikšmė, ypačingai neformaliojo suaugusiųjų švietimo srityje. Atnaujinant Strategiją, buvo siekiama atspindėti kuo platesnį interesų grupių požiūrį, integruoti Europos Sąjungos dokumentų suaugusiųjų švietimo srityje nuostatas, atsižvelgti į šios srities tyrimų rezultatus.

Atnaujinamoje Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategijoje numatomos ir apibrėžiamos mokymosi visą gyvenimą plėtros kryptys ir jų įgyvendinimo priemonės, akcentuojant suaugusiųjų tęstinio mokymo ir profesinio mokymo sritis.

Strategijoje įvardijamos pagrindinės mokymosi visą gyvenimą politikos kryptys – MVG koordinavimas ir institucijų atsakomybė, profesinis mokymas ir konsultavimas, kvalifikacijų sistemos kūrimas ir plėtotė, neformalusis neprofesinis švietimas, mokymosi prieinamumo didinimas, personalo kvalifikacija, infrastruktūros plėtra, finansavimas, informavimas ir stebėseną.

Pakeistoje Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategijoje ypatingai akcentuojama neformaliojo neprofesinio suaugusiųjų švietimo sritis, kurią išryškinti paskatino augantys asmenų mokymosi poreikiai. Statistikos departamento 2006 m. duomenimis, per vienerius metus įvairiose švietimo įstaigose mokėsi, įvairių mokymo teikėjų organizuotuose kursuose dalyvavo ir savarankiškai mokėsi net 987 tūkstančiai arba kas antras 25–64 metų amžiaus šalies gyventojas, 31 proc. iš jų – neformaliajame švietime. 2004 m. duomenimis, beveik pusė besimokančiųjų suaugusiųjų asmeninio tobulėjimo, saviraiškos siekius nurodo kaip svarbiausius mokymosi motyvus.

Strategijoje pripažįstama neformaliojo neprofesinio suaugusiųjų švietimo reikšmė ne tik užimtumui ar ekonominei gerovei pasiekti, bet ir socialinei sanglaudai, aktyviam pilietiškumui, asmeninei gerovei plėtoti.

Neformaliojo neprofesinio suaugusiųjų švietimo paslaugų plėtra padėtų gerinti asmenų gyvenimo kokybę ir integraciją į šiuolaikinę visuomenę. Todėl reikia didinti bendrąsias kompetencijas ugdančių suaugusiųjų švietimo programų pasiūlą, gerinti švietimo programų prieinamumą, atnaujinti ir modernizuoti švietimo institucijas, aprūpinti jas moderniomis mokymo priemonėmis.

Pastaraisiais metais neformaliojo suaugusiųjų švietimo srityje daugiausia dėmesio buvo skiriama darbo rinkos ar kitiems su profesine veikla susijusiems mokymams. Atnaujintoje strategijoje numatyta rengti ir diegti mokymo programas, modulių skirtus pilietiškumui, sportiniam aktyvumui, sveikai gyvensenai skatinti, bendriesiems gebėjimams, saugaus eismo kompetencijoms ugdyti.

Atsižvelgiant į suaugusiųjų poreikį mokytis savarankiškai, priimtiniu laiku, sparta ir derinti mokymąsi su profesio-

niais ar šeiminiiais įsipareigojimais, numatoma formaliojo ir neformaliojo suaugusiųjų švietimo programas pritaikyti nuotoliniam mokymuisi.

Ženklaus dėmesys Strategijoje skiriamas suaugusiųjų švietimo paslaugų prieinamumui didinti. Todėl labai svarbu parengti ar pritaikyti suaugusiems besimokantiems reikalingas mokymo priemones, pasiekti, kad neformaliojo švietimo paslaugos būtų teikiamos kiekviename suaugusiųjų švietimo centre.

Strategijoje įtvirtinti tikslai ir priemonės mokymosi visą gyvenimą srityje glaudžiai siejasi su numatomomis Europos Sąjungos struktūrinių fondų 2007–2013 metų paramos teikimo prioritetais.

Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programoje numatomas tikslas padidinti Lietuvos gyventojų galimybes mokytis visą gyvenimą, kurio planuojama siekti tobulinant ir stiprinant mokymosi visą gyvenimą institucinę sistemą, gerinant paslaugų kokybę ir didinant prieinamumą.

Suaugusiųjų nusiteikimui mokytis svarbi tiek mokymosi aplinka, tiek naudojamos mokymo priemonės ir vadovėliai. Tikimasi, kad iki 2012 m. planuojamas įgyvendinti projektas „Bendrujų kompetencijų besimokantiems asmenims suteikimas“ ženkliai prisidės siekiant Strategijoje numatomų tikslų įgyvendinimo.

Strategijos numatyta įgyvendinant Mokytojų ir suaugusiųjų švietimo centrų renovavimo ir aprūpinimo šiuolaikinėmis mokymo priemonėmis programą renovuoti ir aprūpinti mokykliniais baldais, mokymo įranga ir kitomis mokymo priemonėmis mokytojų ir suaugusiųjų švietimo centrus.

Tikimasi, kad šis priemonių kompleksas padės iš esmės pagerinti suaugusiųjų mokymosi kokybę.

Europos indėlis į CONFINTEA VI

2008 m. gruodžio 3–5 d. Budapešte vykusioje UNESCO paneuropinio regiono, apimančio Europą, Šiaurės Ameriką ir Izraelį, konferencijoje, kurioje dalyvavo daugiau kaip 200 suaugusiųjų švietimo ekspertų iš 33 šalių, taip pat ir iš Lietuvos, priimta deklaracija apie suaugusiųjų švietimą.

Vengrijos švietimo ministras István Hiller

Nuo 2008 m. rugsėjo iki 2009 m. sausio mėn. UNESCO organizuoja penkias regionines konferencijas, skirtas pasirengti Šeštajai tarptautinei suaugusiųjų švietimo konferencijai (CONFINTEA VI), vyksiančiai 2009 m. Kiekvienoje iš šių konferencijų priimamas strateginis dokumentas ir prisidedama rengiant regioninę ataskaitą apie suaugusiųjų švietimą.

Budapešte priimtoje deklaracijoje pažymima, kad į šią konferenciją šalys susirinko pasaulį ištikus finansinei krizei, besitęsiant konfliktams ir spartėjant demografiniams bei aplinkos pokyčiams. Deklaraciją priėmusios šalys patvirtino suaugusiųjų švietimo reikšmę siekiant užtikrinti žmonėms galimybę spręsti problemas, išskylančias dėl ekonominių ir socialinių pokyčių, aktyviai dalyvauti pilieti-

nėje visuomenėje, kultūrinėje veikloje ir plėtoti asmeninę gerovę.

Kontekstas

Deklaracijoje pažymima, kad Europą, Šiaurės Ameriką ir Izraelį apimančiame regione vyksta reikšmingi demografiniai pokyčiai: visuomenė senėja, jos įvairialypiškumas didėja. Šie procesai turi ekonominių, socialinių, kultūrinių ir politinių pasekmių. Prognozuojama, kad Europos Sąjungos 27-iose valstybėse narėse 65 m. amžiaus ir vyresnių žmonių nuo 84,6 mln. (17,1 proc.) 2008 m. išaugs iki 151,5 mln. (30 proc.) 2060 m. ES valstybėse 2006 m įsikūrė beveik 2 mln. imigrantų. Kanadoje 20 proc., o JAV 13 proc. gyventojų yra gimę kitoje valstybėje.

Šiuo metu nedarbo lygis ES siekia 7,1 proc., JAV – 6,5 proc. 2006 m. trečdalis ES valstybių darbuotojų teturėjo žemesniųjų vidurinės mokyklos klasių išsilavinimą, o anksti palikusių mokyklą mokinių skaičius siekė beveik 7 mln. Raštingumo ir bendrųjų kompetencijų (angl. *key competence*) lygis kelia nemažą susirūpinimą daugelyje šio regiono vietų. Čia pravartu pažymėti, kad jau 2020 m. ES valstybėse į 31,5 proc. visų darbo vietų bus priimami tik aukštą kvalifikaciją turintys darbuotojai, o vidutinės kvalifikacijos (angl. *medium qualifications*) darbuotojai bus priimami į 50 proc. darbo vietų.

Suaugusiųjų švietimo reikšmė

Siekiant sušvelninti ekonomines, socialines, kultūrinės ir politines minėtų pokyčių pasekmes, suaugusiųjų švietimo reikšmė – ypač svarbi. Ir ES, ir Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (EBPO) pripažįsta mokymosi visą gyvenimą svarbą. 17-oje ES valstybių priimtos visaapimančios mokymosi visą gyvenimą strategijos, o politinių iniciatyvų dėl suaugusiųjų švietimo esama visoje šio regiono valstybėse. ES valstybėse suaugusiųjų dalyvavimo mokymėse lygis nuo 7,1 proc. 2000 m. išaugo iki 9,7 proc. 2007 m. Daugumoje paneuropinio regiono valstybių pagrindinis dėmesys skiriamas profesiniam mokymui siekiant didinti konkurencingumą. Tačiau daugumos konferencijoje dalyvavusių ekspertų nuomone, siekiant ekonominės plėtros, socialinės sanglaudos, lygių galimybių ir įvairovės, demokratinio pilietiškumo įgyvendinimo, darnaus vystymosi, bendruomenės ir asmeninės gerovės, reikalingas labiau integruojantis požiūris, apimantis ir bendrųjų gebėjimų plėtrą.

Rekomendacijos

Deklaracijoje paneuropinio regiono šalys raginamos prisiminti atsakomybę už suaugusiųjų švietimo raidą pasaulyje bei toliau plėtoti suaugusiųjų švietimo politiką, apimančią formalųjį, neformalųjį suaugusiųjų švietimą ir savišvietą. Deklaracijoje rekomenduojama mokymosi visą gyvenimą strateginiuose dokumentuose kelti tikslą stiprinti ryšius su ankstyvojo ugdymo institucijomis ir geriau koordinuoti jų veiklą.

Plėtojant ir įgyvendinant suaugusiųjų švietimo politiką svarbu skatinti pilietinės visuomenės dalyvavimą. Sprendžiant suaugusiųjų švietimo finansavimo, valdymo, kokybės užtikrinimo klausimus svarbu stiprinti socialinę partnerystę.

Investicijų didinimas – svarbus veiksnys plėtojant suaugusiųjų švietimą. Finansinė parama ypač reikalinga socialinės rizikos grupei priklausantiems žmonėms (angl. *under-represented groups*). Laiku ir veiksmingai investavus į suaugusiųjų švietimą galima išvengti žymiai didesnių nedarbo ir tam tikrų visuomenės grupių marginalizacijos socialinių kaštų.

Rekomenduojama didinti suaugusiųjų švietimo prieinamumą, nes socioekonominės rizikos grupei priklausančių žmonių dalyvavimo suaugusiųjų švietime lygis yra žemas. Siekiant skatinti ir remti minėtai grupei priklausančius žmones, rekomenduojama organizuoti Suaugusiųjų švietimo savaites, gerinti švietimo paslaugų kokybę, plėtoti mokymosi visą gyvenimą profesinio orientavimo ir konsultavimo sistemą.

Ypatingą dėmesį rekomenduojama skirti raštingumo, kalbinėms, matematinio raštingumo, socialinėms, IT ir profesinėms kompetencijoms kaip svarbiausiai priemonei siekiant plėtoti asmeninę gerovę, skatinant socialinę integraciją ir ekonominę plėtrą.

Kad regiono šalys galėtų įvertinti suaugusiųjų švietimo kaitą ir pasidalinti gerąja patirtimi, rekomenduojama, kad UNESCO sukurtų suaugusiųjų dalyvavimo visą gyvenimą trunkančiame mokymėse rodiklių modelį.

Mokymosi rezultatai, nepriklausomai nuo to, kur, kada ir kaip jie pasiekti, turėtų būti pripažinti ir įteisinti. Deklaraciją priėmusios šalys kviečia UNESCO remti šios srities iniciatyvas.

Rekomenduojama rengti, plėtoti ir įgyvendinti mokymosi kokybės užtikrinimo politiką, andragogų kompetencijų aprašus bei laikytis sisteminio požiūrio į andragogų pirminį rengimą ir jų nuolatinę profesinę raidą.

Siekiant tenkinti politikos pagrindimo poreikius ir gerinti paslaugų kokybę, rekomenduojama didinti investicijas į suaugusiųjų švietimo mokslinius tyrimus.

Tolesnė veikla

Siekiant įgyvendinti šios deklaracijos rekomendacijas, būtina plėtoti ir įgyvendinti nuolatinės stebėsenos mechanizmus. Rekomenduojama:

- kiekvienoje valstybėje narėje įgyvendinti nuolatinės stebėsenos mechanizmą;
- valstybėms narėms įsipareigoti prisidėti prie CONFINTEA VI tarpinės ataskaitos rengimo, kuri bus paskelbta 2015 m., tuo pačiu metu, kai planuojama įgyvendinti Švietimo visiems ir Tūkstantmečio plėtros tikslus;
- tarptautinio bendradarbiavimo pagrindu (per suaugusiųjų švietimo patariamuosius komitetus, į kuriuos įeity nevyriausybinės ir pilietinės visuomenės organizacijos) plėtoti geros praktikos sklaidos modelius;
- valstybėms narėms skatinti bei remti bendradarbiavimą ir dialogą suaugusiųjų švietime tarp skirtingų interesų grupių ir socialinių partnerių;
- UNESCO per Mokymosi visą gyvenimą institutą koordinuoti visuotinį stebėsenos procesą.

Kaip pažymėjo vieną konferencijos sekciją moderavęs R. Totoraitis, svarbu, kad Lietuva aktyviau dalyvautų formuojant suaugusiųjų švietimo plėtros gaires tarptautiniame kontekste. „Viena vertus, lygindami savo ir kitų šalių suaugusiųjų švietimo sistemas, galime geriau suvokti, ko esame pasiekę, ką dar reikėtų tobulinti. Kita vertus, esame neblogas pavyzdys daugeliui ne paneuropinio regiono šalių, kurioms galėtume perduoti savo patirtį“ – sakė jis.

Patirtis kaip savęs pažinimo pripažinimas

Žmogus yra linkęs visokiais būdais didinti apibrėžtumą ir mažinti neapibrėžtumą, ir tai psichologiškai yra visiškai suprantama. Gyvenime taip norisi tikrumo. Todėl žmogus taip yra prisirišęs prie rezultatų, o ne prie procesų. Atrodo, kad visas Vakarų Europos mentalitetas orientuotas į tai, kad rezultatas yra svarbesnis už procesą, – sako Vilniaus pedagoginio universiteto Filosofijos katedros vedėjas **Liutauras Degėsys**.

Kaip daugelis dalykų vadinamojo eilinio, o ir neeilinio žmogaus gyvenime yra matuojama pasiektais rezultatais. Kitam ir gyvenimas yra dar ne gyvenimas, kol jis neturi vieno ar kito rezultato, pavyzdžiui, mašinos, diplomo ar pakankamo kiekio pinigų. Paklauskite, kaip jis mąsto: dabar dar lyg ir negyvenu, nes neturiu to ir ano, bet jau kai įgysiu, tai bent pagyvensiu. Kiti taip nespėja pradėti gyventi, nes vis ko nors neturi ir vis atideda, atideda gyvenimą geresniems laikams. Blaiviai pagalvojus, rezultatai negali būti svarbesni už procesus jau vien todėl, kad mūsų visų rezultatas bus vienas ir tas pats. O ir šiaip jau bet kurių *rezultatų rezultatyvumas* yra labai jau reliatyvus dalykas, priklausomas nuo socialinių, kultūrinių, religinių, moralinių ir ekonominių kriterijų, taigi rezultato įvertinimas visada yra pagrįstas tam tikrais momentiniais, kintančiais atskaitos taškais. O kaip pagrįsti pačius kriterijus,

kuriais grindžiamas rezultato vertės matas? Ar tik netektų pakalbėti apie kriterijų atrankos pagal tam tikrus kriterijus problemą? Rezultatą beveik visada galima pakartoti, tuo tarpu visi procesai yra unikalūs ir nepakartojami.

Ir kaip čia, kalbant apie pripažinimą, neprisiminti žmogaus valios laisvės problemos. Pripažinimas, deja, yra tai, ką vieni žmonės suteikia kitiems, ką pripažįsta, priskiria kitiems žmonėms, ir labai dažnai be tų pačių pripažįstamųjų sutikimo ar kartais visiškai ne už tuos nuopelnus ar savybes. Kaip gražiai šią problemą yra įvardinę stoikai: garbė yra tai, kas nuo žmogaus valios nepriklauso. Garbę jam priskiria kiti. Jei žmogus gviešiasi garbės, jis tampa vergu, kadangi priklauso nuo dalykų, kurie nuo jo nepriklauso. Tikrai laisvas žmogus turi priklausyti nuo dalykų, kurie nuo jo priklauso ir nepriklausyti nuo dalykų, kurie nuo jo nepriklauso. Žmogaus, o tiksliau filosofo, anot Epi-

teto, negali įžeisti nei kito žmogaus veiksmas, nei žodis. Žmogus dažniausiai įsižeidžia, kai mano, kad šis žodis ar veiksmas jį įžeidžia. Taigi žmogų įžeidžia jo paties nuomonė, kad *reikia įsižeisti*.

Suprantama, kad žmogus kaip socialinė būtybė yra be galo priklausomas nuo jam priskiriamo, išorinio jo tapatumo patvirtinimo. Žmogus yra nuolat orientuotas į jam priskiriamus ir patvirtinamus socialinius statusus, vaidmenis ir bruožus. Tačiau čia norėtųsi akcentuoti jo laisvo ir kritiško mąstymo galimybes neišvengiamame socializacijos procese. Pabrėždami jo socialinę priklausomybę, socialinio pripažinimo instituciją labai lengvai galėtume paversti išorinio ideologinio manipuliavimo ir socialinės kontrolės įrankiu. O pripažinimas – kaip savęs pažinimas. Pažinimas, kaip prisipažinimas sau, kaip pripažinimas sau kažkokių fundamentalių, neišvengiamų moralinių ir socialinių atributų?

Štai jums tipiška rudeniška lietuviška situacija: išsiilgę jaunystės, susirenka buvę bendramoksliai į kažkada lankytą universitetą, glėbesčiuojasi, dalinasi prisiminimais ir pasiekimais, o vienas ir sako kitam – visam kursui girdint: tu buvai didžiausia mūsų viltis, o nieko nepasiekei... Ir tada prasideda: visai nesvarbu, kad tas, kuris sako, yra dabar prokuroras (jo profesija ir yra – kaltinti). O tas, apie kurį kalbama – viso labo – tik didžėjus (jo profesija – nekreipti dėmesio). Problema ne ta, kas užima aukštesnį statusą. Problema, kaip suprantate, yra ta, kad kažkas nusprendė taikyti kitam savo asmeninį gyvenimo standartą. Standartą, kurį jis pristato kaip visuotinį, ir tada tai skamba taip grėsmingai: *mes taip daug iš tavęs tikėjomės* (kad tu būsi tas ir anas), *o tu nusprendei būti visai kažkuo kitu*. Jei tu būtum toks ir tas, viskas būtų gerai, o dabar tu kitoks ir kitas. Dviejų žmonių santykių srityje šita situacija baigtųsi labai vienareikšmiškai: žmogus, kuriam sakoma – aš noriu, kad tu būtum kitas ir kitoks, atsakytų: ko gi tu vargsti su manimi, bandydama perdaryti mane – gal tu tiesiog pasiimk kitą ir kitokį. O aš pats sau vis dar patinku – šitoks ir toks, o ne kitoks.

Visuomeninio standarto atveju – tiksliau, kai tas standartas pristatomas kaip visuomeninis – „*visi mes taip daug iš tavęs tikėjomės*“ – problema yra sudėtingesnė – kaip išsivaduoti iš pasiekimo standarto kažkurioje visuomenėje, kur labai aiškiai suvokiama, kas yra pasiekimas ir kas – ne.

Jeigu svarbios yra tik išorinės, matomos, apžvelgiamos sritys. Jei tokioje visuomenėje svarbiausia yra materialinė gerovė, socialinė padėtis ir ne pačios savaime, o tik kaip tam tikros galios valdymo simbolis – finansinės, socialinės, ekonominės. O galia – arba tiesiog jėga – ir yra pasiekimo ženklas tokioje visuomenėje. Svarbiausia – ne tik ir ne tiek galėti, kiek mokėti parodyti kitiems – ką tu gali. Tavo pasiekimai turi būti matomi kitiems. Kitą kartą visai nesvarbu, ką tavo pasiekimai reiškia tau, svarbu – ką jie reiškia kitiems. Ir visai nesvarbu, ar tai yra svarbu tau. Pastebėkite, kaip juokingai ir tuo pat metu simptomiškai yra etimologiškai yra susiję du lietuvių kalbos žodžiai – *parodyti* ir *įrodyti*. Jei turi ką parodyti, tai gali kažką ir įrodyti. Taigi – atrodyti, o ne būti yra svarbiausia tokiaame pasaulyje.

Pavyzdžiui, pasižiūrėkite į kitą situaciją: vidutinėje amerikiečių šeimoje vaikai susirenka švęsti Kalėdų. Vienas sūnus – klestintis bankininkas, kitas – kažkokios gatvės religijos pastorius. Sesuo irgi kažkokios neaiškios profesijos atstovė. Kažkodėl toje šeimoje jie visi atrodo vienodai sėkmingi. Su sąlyga, žinoma, kad jie patys taip galvoja. Jie turi nepalyginamus asmeniškų gyvenimo pasiekimo standartus. Jie žino, ko jie nori ir ką jie gali. Galų gale, jie gyvena Amerikoje ir žino, kad gyventi, bandant savo pasiekimais nustebinti Ameriką – beprotybė. Reikia tiesiog gyventi – gyventi savaip ir sau, gyventi savo gyvenimą, o ne gyvenimą, patinkantį kitiems.

Tokioje Lietuvoje gali pasirodyti, kad jau pasiekei, jau visi tave žino. Svarbu tik nepagalvoti, kad tavęs nežino ne tik pasaulyje. Niekas tavęs nežino net Latvijoje. Kažkodėl tau atrodo, kad tokio žiauraus pasiekimų kriterijaus – būti žinomu Latvijoje – neišlaikytų ne tik mūsų pramogų pasaulio žvaigždės, bet ir gerbiamas visagalys ministras pirmininkas. Pasitikrinti galite labai paprastai – kokias Latvijos šou žvaigždes žinote? Galite išvardinti Latvijos cicinus arba valinskus? O gal žinote, kas yra Latvijos premjeras arba prezidentas?

Ir visame tame griežtų ir svarbių lietuviškų gyvenimo pasiekimo standartų fone katastrofiškai atrodo tas begalinis noras išgarsėti – kitą kartą netgi aukojant asmeninį gyvenimą, asmenines vertybes, artimus žmones, kasdienybės prasmę. Vardan ko? Taikant standartą – supaprastinus – tavo pasiekimai galų gale reiškia: pagaliau pasiekei, kad tavęs niekas nežino Latvijoje. Apie Lenkiją gal geriau

iš viso nekalbėsime... Ar tokiam fone neatrodo, kad labai svarbu pasiekti kažko, kas svarbu tau pačiam, o paskui jau žiūrėti, kaip ten visa tai atrodo kitiems? Ar atvirksčiai – bet kokia kaina, aukojant viską – pasidaryti žinomam, o asmeninis gyvenimas – kaip pasiseks? Ar ne didesnės užuojautos verti tie visuomeniškai populiarūs, žinomi, matomi, bet asmeniškai nelaimingi ir nieko nepasiekę savyje žmonės?

Kita, labai svarbi ir jau minėta šios problemos pusė – yra tokių lokalių ir provincionalių standartų taikymo visam kitam, likusiam pasauliui problema. Standartas – būti žinomam Lietuvoje – visai netrukdo nežinoti ir nepažinti pasaulinių žvaigždžių. Paradoksas, bet pasaulinės žvaigždės, pasirodo, labai mėgsta Lietuvą, nes čia jos gali pagyventi laisvai ir saugiai – pasivaikščioti gatvėmis – kadangi niekas čia jų nepažįsta ir neatpažįsta. Čia žinomos tik lietuviškos žvaigždutės, nes jos čia yra pačios svarbiausios.

Dar vienas aspektas – lietuviško „tikro“ standarto taikymas kitiems standartams. Kas atsitinka, kai kas nors savo valgio, meno ir savo kultūros standartą pradeda taikyti kitam valgymui, kitam menui, kitai kultūrai?

Formalizmą mene – o ir kiekvieną modernizmą – galima apibūdinti, kaip skonio lavinimo kampaniją. Kaip bandymą išplėsti meno galimybių ribas. Kaip bandymą išplėsti savo supratimo – kas yra menas – ribas. Tas pats ir kokioje valgio kultūroje: kai gyveni gimtojoje šalyje ir valgai gimtuosius valgius – tada tikrai ir žinai, kas valgoma ir kas – ne. Šitas įsitikinimas labai susvyruoja, nors truputį išvykus iš tėvynės. Pasirodo, žmonės valgo dalykus, kurių tavo įsitikinimu, nevertėtų imti net į rankas. Meno samprata irgi gali pasikeisti. Ką sakyti išvykus iš auksabokščio Vilniaus ir susidūrus su visokių barselonų, prahų, paryžių, helsinkių architektūromis? Kitas gali netgi patekti į aklavietę: arba ten – ne architektūra, arba tai, kas yra Vilniuje – ne visai... Ir kaip tada jaustis, kai kitose šalyse staiga atsivėrę horizontai sugriauna Tavo įsitikinimą, kad iki šiol – gyvenai? Kad matei meno kūrinius. Kad vartojai kultūrą?

Grįžtant prie pradinės situacijos, kurioje prokuroras apgaili nenusisėkęs didžėjaus gyvenimą. Gali būti, kad didžėjus dar labiau gailisi žmogaus, tapusio prokuroru. Prokuroro niekas nežino ne tik Latvijoje, bet ir Lietuvoje. Dar blogiau, paprasto žmogaus standartų požiūriu – prokuroro profesija yra baisus asmenybės išbandymas, išbandymas, kurio pasekmės gali būti tragiškos. Taigi gyvenimo

pasiekimų standartų požiūriu prokuroras – niekam nežinomas, nieko nepasiekęs, į baisius išbandymus patekęs ir dar nežinia ar tuos išbandymus išlaikęs žmogus. Skirtumas tik toks, kad didžėjus, kuris jo gailisi, niekada nepasakys prokurorui – kaip gaila, kad tu nieko nepasiekei. Jo manymu – kiekvienas turi norėti ir siekti to, ko nori. Ir tai yra didžiausias pasiekimas.

Dar vienas ypatingesnis šios problemos aspektas yra kritinio, kūrybinio mąstymo suteikiama galimybė apsisaugoti nuo įvairių socialinių manipuliacijų.

Kaip čia apsisaugoti nuo to netikėjimo, kuris iš tiesų yra tik aklas tikėjimas paviršiumi, „realybe“, tuo, „kas yra“ arba tuo, kas taip neabejotinai yra iš tikrųjų. Kaip įgyti vidinio tikėjimo ir pasitikėjimo savimi, kad tavęs netampytų už nematomų siūlelių realybės vaizdai, o labai dažnai – tau pateikiamos realesnės už realybę vaizdai ir paveikslai.

Apie ką čia kalbama? Žinoma, kad apie kūrėją, realesnę už pačią realybę. Apie kūrėją, kuri ne tik sukuria ištisus mitinės, neegzistuojančios realybės pasaulius, bet ir turi ištisą įtikinėjimo sistemą, kuri kasdieną, kas minutę įtikinėja, kad ši, jos pateikiama realybė, yra pati svarbiausia, tikriausia ir reikšmingiausia. Kalbama apie mitologinę tikrovę, kurią kiekvieną sekundę produkuoja, daugina, stiprina ir įtvirtina vadinamoji „mass media“, kurios lietuviškas atitinkmuo vadinamas „žiniasklaida“. Ir suprantama, kad čia kalba ne apie žinias, o apie tikėjimą, kad šitos žinios ir yra „Žinios“, tai kalba apie „žinojimą, kas ir kaip yra iš tikrųjų“.

Galima pakalbėti apie ribinius tos tikrovės sklaidos atvejus, kai kokie nors serialų, muilo operų gerbėjai iš tiesų apsigyvena toje mitinėje tikrovėje. Jie laukia ketvirtos valandos popiet, nes tuo metu prasideda „tikrasis“ – serialų gyvenimas. Jie pasakoja vienas kitam: „Tu žinai, ką vakar Mariana pasakė“, arba „Tu žinai, kas vakar atsitiko don Alfonsui“ – lyg tie dalykai iš tiesų būtų atsitikę „vakar“. Visą metę jie bėga prie televizorių, kad pamatytų, kas atsitiko pagrindinės herojės pusseserei, nors tuo pat metu visiškai nežino ir nesidomi, kaip gyvena jų pačių pusseserės. Kitą kartą nebežino ir neprisimena savo antros eilės pusbrolių vardų, tačiau puikiai žino visus serialo herojės giminaičius. Ta realybė jiems yra realesnė už jų gyvenimo realybę. Žiniasklaidos kuriami mitai tampa realesni už tikrovę. Tikroji tikrovė dažnai žiūrovams egzistuoja tik tiek ir tik taip, kiek ir kaip ją pavaizduoja masinės priemonės. Dauguma trile-

rių mėgėjų nėra matę realių susišaudymų, o žiniasklaidos dėka jie yra tiek prisižiūrėję šūvių ir mirčių, kad tos mirtys jų nė kiek nebejaudina. Smurto, jėgos, prievartos scenos puikiai demonstruojamos kino filmuose, saugiai įsitaisius ant mėgiamos sofutės – nukenksmina, išblukina, bet tuo pat metu ir surealina smurtą ir privartą. Smurtas ir prievarta tampa realybės elementu – kažkuo, kas yra realu, tačiau kas nebesukrečia, nebeišveda iš pusiausvyros, kas yra beveik legalu. Žmonės, kurie yra susidūrę su realiu smurtu, elgiasi daug atsakingiau ir reaguoja į smurtą ir prievartą daug rimčiau ir adekvačiau. Dirbtinės realybės prisižiūrėję veikėjai nebetenka tikrosios realybės jausmo ir patekę į tikrą smurto situaciją pradeda neadekvačiai elgtis kaip kokių serialų dalyviai: puola kulkas gaudyti rankomis arba dantimis, pradeda demonstruoti rytų kovų menų elementus, kurių jie niekada nesimokė. Žodžiu, patekę į tikrą realybę, ir toliau jos neatpažįsta ir užsimerkę gyvena savo susikurtoje realybėje. Internautai, kaip žinia, susigalvoja sau vardus, slapyvardžius, profesiją, lytį, pomėgius ir kalbasi dirbtinėje erdvėje pavirtę savo susigalvotais personažais, sau įdomesniais už pačius save. Pažįsti žmogų, kuris jau tris metus internete žaidžia komplikuoatą žaidimą: jis yra mitinės valstybės ministras pirmininkas. Kas vakarą po darbo jis lekia namo, kur skaičiuoja valstybės biudžetą, nustato ir keičia įstatymus ir mokesčius, kuria verslus, naujas darbo vietas, reguliuoja socialines garantijas. Dabar jo valstybė paskelbė karą kitai, gretimai valstybei – ir jis beveik nebemiega, nes tenka rūpintis mobilizacija ir visos šalies ūkio strateginiu pertvarkymu...

Kas sukrečia tuose kitose realybėse gyvenančiuose žmonėse – jie visiškai pasinėrę į savo sugalvotą realybę, kaip kiti žmonės į savo daiktiškus gyvenimus. Ir vieno ir kito pasaulio gyventojai yra visiškai panašūs vieni į kitus: savo dirbtiniuose pasauliuose jie tokie patys skubantys, nekantrūs, nepakantūs, nervingi, užsiėmę ir nelaimingi, kaip ir tie – realiuose pasauliuose. Ir dar vienas bruožas juos vienija ir jungia: jie visi savo pasaulių atžvilgiu yra visiškai nekritiški. Ir gyvenantiems realių daiktų pasaulyje ir tiems kitiems – išgalvotuose pasauliuose – jų pačių pasauliai yra patys tikrieji, patys realieji ir žinios apie juos yra pačios svarbiausios ir pačios tikriausios. Internautų ir serialų lankytojų rūpesčiai gali atrodyti menki, palyginus su daiktų pasaulio rūpesčiais ir problemomis. Kažin, kaip

atrodo daiktų pasaulio problemos truputį abstraktesniu žvilgsniu?

Štai pažvelkite ne tik į karą keliuose, į kurį pačiu keičiausiu tiesioginiu būdu labiausiai įsitraukė kelių policijos darbuotojai. Prisiminkime dar vieną karą, į kurį įsijungė didieji prekybos tinklai. Iki šiol tyliai kariavę, kuris labiau padidins kainas, jie staiga, visai netikėtai atsipeikėjo ir pradėjo garsiai rékti, kad jie visai nekariauja. Prasidėjo karas, kuriame visi bando įrodyti, kad kas jau kas, bet jie tai jau nekariauja. Suprantama, kad kiekviename kare labiausiai nukenčia visai ne kariai, o civiliai gyventojai, šiuo atveju – vartotojai-pirkėjai. Kaip žinoma, verslininkai visas savo išlaidas, vadinamuosius kaštus, visada įtraukia į prekių ir paslaugų kainas. Kaip žinia, už viską visada sumoka vartotojas. Taigi ir iki šiol mokėjęs už prekę ir už jos reklamą, mokėjęs už prekės pabrangimą, šiandien vartotojas priverstas sumokėti ir už tą reklamą, kurioje įtikinėjama, kad jokio karo tarp prekybos tinklų nėra. Kaip žinia, prekė pabrangsta jau tada, kai reklamoje verslininkai įtikinėja, kad ji labai pigi. Vieni aiškina, kad jie nekariauja, kiti – kad nepučia burbulų, tretį – kad jie viskuo pasirūpino. Visi jie perka žiniasklaidos eterio laiką, moka už reklamą, o galiausiai reklamos kaštus ir vėl įtraukia į gaminio kainą. Ir vėl moka vartotojas. Ar tai ne stebuklinga realybė. Ir kas pasakytų, kuri realybė tikresnė – nes žiniasklaida tyli, kaip vandens prisigėrusi.

Didžiausia nekritiškumo grėsmė yra ta, kad nekritiškas žmogus dažniausiai nepastebi savo nesugebėjimo ne tik pasipriešinti manipuliacijai, bet ir savo nesugebėjimo kontroliuoti save ir savo veiksmus. Jis tiesiog nemato būtinybės pasižiūrėti į save iš šalies.

Susižavėjimą fechtavimu visam gyvenimui įžiebė trys muškietininkai

Elegantiška ir reta sporto šaka – fechtavimu – Rimantas susižavėjo vaikystėje. Išvydę filmą „Trys muškietininkai“ ir ryte prariję A. Diuma romaną, Kauno berniūkščiai ištisas dienas praleisdavo kiemuose besišpaguodami medinėmis špagomis. „Net geležinius kardus buvome pasidarę, akmenis nusmailindavom, kai pagalvoju, kaip mes akių neišsidūrėm?“, – užsigalvoja apie tuos laikus Rimantas. Skirtingai nei kitiems jo bendraamžiams, mažiam Rimantui berniukiški žaidimai išaugo į tikros sporto šakos – fechtavimo – užsiėmimus. Ir fechtavimo žavesys, kurį įkvėpė drąsūs ir kilnūs filmo veikėjai muškietininkai, niekada neišblėso: 1965 metais pradėjo lankyti fechtavimo treniruotes sporto mokykloje Klaipėdoje, o nuo 1974 iki šiol dirba vaikų ir suaugusiųjų treneriu. Taigi apie fechtavimą kalbuosi su tikru šios sporto šakos entuziastu, Dvikovės sporto šakų mokyklos treneriu, Vilniaus fechtavimo klubo direktoriumi **Rimantu Kalnučiu**. Lietuvoje iš viso likę tik keturi dvikovės sporto šakų fechtavimo treneriai.

Pasakojote, kad šia sporto šaka susidomėjote vaikystėje. Vaikai tik žaidžia, o kada prasideda sportas, rimtos treniruotės, – reikia iš tiesų dirbti, ar niekada nekildavo pagundų mesti?

Ne. Anksčiau vaikams juk nebūdavo tiek daug užsiėmimų, įvairiausių pramogų. Kurie užsiiminėjom šia sporto šaka, turėjom galimybę išvažiuoti į varžybas, žinoma, daug rečiau negu dabar. Dėl to laukdavom tų varžybų, kelionių, treniruodavomės, nebūdavo išsisukinėjimų, tingėjimo. Dabar vaikai – visai kitokie... Per treniruotes jie net nesigauo, kur „kairė“, kur „dešinė“, nekalbant jau apie tokias komandas kaip „apėjimu kairėn“, „apėjimu dešinėn“. Fizinis parengimas mokykloje dabar apleistas kaip reikiant.

Ar skiriasi vaikų ir suaugusiųjų treniruotės, nepaisant to, kad vieni treniruojasi dėl sporto rezultatų, kiti – gal daugiau savo malonumui?

Niekuo nesiskiria. Kadangi tai individuali sporto šaka, tai pasislėpt už kito nugaros negali. Pas mus kiekvienas už save. Tik požiūris į treniruotes kitoks. Vaikai – fiziškai nepa-ruošti, stengiasi išvengti to juodo darbo, nori lengvėliau. O suaugusiojo ir požiūris kitas, ir fiziniai duomenys, ir mąstymas – šioje sporto šakoje reikia ir mąstyti. Viskas susieta. Jei esi fiziškai silpnas, bet gudresnis ir sugalvoji, kaip „apgauti“ priešininką, tai vis tiek neišeis to realizuoti, – ir atvirkščiai. Fechtuoti – vadinasi „apgauti priešininką“.

Kokių dar savybių reikia turėti fechtuotojui?

Geros reakcijos, koordinacijos, ūgio – kuo aukštesnis, tuo smūgis stipresnis. Mažesniam reikės daugiau pastangų: ginklai juk vienodi, tai jeigu ranka trumpesnė, tai prireiks daugiau judesių, kad galėtum prie kito priartėti, „apšokti“.

Tai, vadinasi, jūs visus vienodai mokote?

Visus vienodai. Rudenį, kai susirenka ir vaikų, ir suaugusiųjų grupės, juos visus išrikiuojam salėje ir pradėdam. Su visais, mažu ar dideliu, kai apšyla, pirmiausia mokomės... stovėsenos. Paskui vaikščioti: žingsnis pirmyn, žingsnis atgal. Tai trunka dvi tris dienas. O kai pramoksta vaikščioti, tada mokomės vaikščioti su ginklu, dūrių į taikinį, įvairių pozicijų. Gynyba, puolimas, ataka – ir audžiam iš to visko. Būna individualios pamokos, per kurias ištaisau klaidas, tai lyg kontrolinis.

Su suaugusiais mes čia, Lietuvoje, nerengiamo varžybos. Suaugę žmonės vis klausia, kada galėsime išbandyti jėgas? Juodas darbas nėra įdomus, žinoma. Suaugusieji sportui kaip ir nereikalingi, jie jau „pasenę“. Bet dėl savęs ateina ir negaliu jiems atsakyti, nes klubo nuostatuose parašyta, kad ir su suaugusiais užsiimėsime. Bet kadangi labai striuka su sale, visi į vieną vietą sueina, tai irgi nėra normalaus proceso. Salėje telpa tik 10 žmonių, o vienu metu susirenka iki šešiolikos žmonių. Trūksta vietos, inventoriaus. Anksčiau salė buvo mūsų, o dabar „užėmė“ penkiakovininkai. Ir fechtavimo salė tapo sandėliu, vietoj veidrodžių buvo įrengta šaudykla. Dabar pas mus – kaip

pokario mokykloje: penktokas, dvyliktokas ir suaugęs kartu vienoje klasėje.

Ar norint fechtuoti yra apribojimų dėl amžiaus?

Fechtavimas – toks sportas, kad jeigu tik sugebi judėti, tai ir septyniasdešimties būdamas gali užsiimėti. Pernai su suaugusiais buvome išvykę į turnyrą Vokietijoje, tai ten viena moteris, kuriai per 60 metų, dalyvavo be jokių kompleksų. Tačiau valstybės požiūris ten kitoks: daug fechtavimo klubų, yra siekiančių rezultatų, yra skirtų tik tiems žmonėms, kurie nori savo malonumui užsiimėti. Savivaldybė skiria jiems nemokamas sales. Tada ir masiškumas atsiranda. Pas mus visą laiką reikalavo sportininkų rezultatų, o dabar – net ir to nereikia...

O kokie būna ateinančių pas jus suaugusių žmonių motyvai?

Tiesą pasakius, neklausiu. Ir vaikų ateina daugiau mergaičių (su berniukais – išvis tragedija), ir suaugusių daugiau moterų. Suaugusiųjų amžius – nuo 25 iki 40 metų.

Ar jūs gaunate kokį nors finansavimą?

Ne, viską perkam savo pinigais: ginklus, aprangą. Fechtotojo apranga brangi, jei dar pridėtume ginklus, viskas kainuoja apie 4 tūkst. litų. Nedaug kas gali sau tiek leisti.

Į varžybas su vaikais šiemet taip pat važiuojame savo lėšomis. Suaugusiems mokestis – 30 litų per mėnesį. Dėl to daugelis net pagalvoja, kad čia kažkas nerimta...

Parengė Alma Vijeikytė

Mokymosi motyvai

Esame įpratę manyti, kad mokymasis – tai daug pastangų reikalaujanti veikla, kuri būtinai turi vykti konkrečioje mokymosi vietoje, kelia nuobodulį, o geriausia būtų, kad ji kuo greičiau baigtųsi. Tačiau suaugusiesiems, kurie patys pasirenka išmokti ko nors naujo, mokymais tampa kūrybiškumą skatinančiu užsiėmimu, dažnai virsta hobiu, tarnauja kaip alternatyva kasdieniai profesinei veiklai, o kartais paskatina keisti profesiją.

Ilona Tarasevič: fechtavimo pergalės krepšinio šalyje

Nors per televiziją kartais matomų, tarp dažnų įvairaus lygio krepšinio varžybų transliacijų, grakščių, baltai apsi-rengusių ir špagom apsiginklavusių figūrų siluetai žavėjo nuo pat vaikystės, tačiau fechtavimu rimčiau susidomėjau tik studijuodama II-ame kurse, kuomet dalyvavau vienos studentiškos organizacijos veikloje. Žinodami, jog studentiškas fechtavimas turi galias tradicijas, vieną dieną su grupe bendrakursių nusprendėme išbandyti šią sporto šaką ir mes. Vilniaus dvikovės sporto šakų mokykloje mus pasitiko entuziastingai nusiteikęs treneris, kuris ir atskleidė špagos valdymo paslaptį.

Mano didelei nuostabai, pasirodo, fechtuoti galima išmokti ir būnant suaugusiu. Pirmiausia, mokomasi stovėsenos, vadinamosios „pozos“, vėliau – žingsnių, ginklo laikymo technikos. Toliau pereinama prie pagrindinių gynybos ir puolimo pratimų. Maždaug po mėnesio trukusių treniruočių prieš veidrodį leidžiama apsilikti elegantiškąją baltą aprangą su kauke ir pereiti prie treniravimosi su partneriu. Gynyba–žingsnis atgal–puolimas–įtūpstas–dūris. Ketvirta–aštunta–šešta pozicijos. Ir tik dar po kelių mėnesių nuoseklių pratybių labiausiai jaudinantis momentas – improvizacijos kovos takelyje vienas prieš vieną.

Ilgainiui į sportą įsitraukiau aktyviau, dalyvau net keliuose studentiškosiose varžybose, špagas teko suremti ir su Lietuvos čempionėmis keletą kitų varžybų metu. Kovoti

daugiausia teko špaga, nors esu išbandžiusi ir kardą (iš pirmo žvilgsnio nelabai tesiskiria nuo špagos, tik keliasdešimt gramų, briauna ir kirtimo, o ne dūrimo technika).

Fechtavimą atradau kaip itin įdomią, bet tuo pačiu ir kaip be galo sudėtingą sporto šaką. Išmokus žingsnių ir dūrimo technikos, pasirodo, jog dar laukia ilgas įvairių kombinacijų mokymosi bei pratybių kelias. Kovoje prakti-

kuojant naujas gynybos–puolimo kombinacijas, lavinami strateginiai įgūdžiai, mokomasi, kaip apgauti priešininką, galų gale ir svarbiausia – kaip nugalėti. Ši sporto šaka – tai tikras kovos menas, reikalaujantis ne tik gero fizinio pasirengimo ir ištvermės, bet ir greičio, sumanumo bei gudrumo.

Nors šiuo metu fechtavimą praktikuojau rečiau, tačiau ankstesnių treniruočių metu patirtas emocijas maloniai prisiminu ir dabar. O ypač, pergalių, kad ir mažyčių, jausmą.

Jelena Revko: negaliu gyventi be sporto

Esu aerobikos trenerė Vilniaus sporto klube. Labai mėgstu savo darbą, nes negaliu gyventi be sporto, tai mano gyvenimo būdas. Man patinka bendrauti su žmonėmis, mano treniruotės padeda jiems pasijusti žvaliems, kupiniems džiaugsmo ir energijos.

Šiuolaikinis gyvenimo tempas yra beprotiškai greitas, žmonės patiria daug stresų, kurie yra daugelio ligų, blogos nuotaikos priežastis. Reguliariai sportuojant viso to galima išvengti, treniruotės padeda „atsijungti“ nuo kasdieninių problemų. Sportas tapo daugelio suaugusiųjų hobi – jis padeda aktyviai, pilnavertiškai ilsėtis kiekvieną dieną, ne tik per atostogas. Reguliaros treniruotės stiprina sveikatą, didina darbingumą, žmonės jaučia tai, todėl vis dažniau suranda laiko sporto klubui.

Reguliariai lankydamasi aerobikos užsiėmimus, sistemingai sportuodami treniruoklių salėje suaugusieji įgyja elementarių žinių bei įgūdžių rūpintis savo kūnu ir sveikata. Išmokstama aktyviai ilsėtis, fiziškai tobulėti, laikytis sveikos gyvensenos principų – visa tai padeda atsikratyti žalingų įpročių, teikia džiaugsmo ir pasitikėjimo savo jėgomis.

Aerobikos užsiėmimus lanko skirtingo amžiaus žmonės, stengiuos jiems paaiškinti kaip taisyklingai judėti, valdyti savo kūną, prasmingai ir techniškai atlikti jėgos pratimus. Veda treniruotes pradedantiesiems, kuriuos lanko ne tik jauni, bet ir pagyvenę suaugusieji.

Pati esu baigusi biologiją Vilniaus pedagoginiame universitete. Pastebėjau, kad mokant tiek vaikus, tiek suau-

gusiuosius svarbu neskubėti, dirbti nuosekliai, neparasti sveiko optimizmo, humoro jausmo, nors ir ne visada būna lengva, ypač žengiant pirmus žingsnius.

Nuolat tobulinu savo aerobikos trenerės kvalifikaciją – lankau kursus, dalyvauju aerobikos konvencijose. Kvalifikacijos tobulinimo renginiuose sužinau ką nors naujo, įdomaus, naudingo, pasisėmiu patirties, todėl visada tokių renginių laikiu. Gyvenimas nestovi vietoje, kad ir kur dirbtume, kokias pareigas užimtume, turime tobulėti kaip savo profesijos atstovai, plėsti akiratį.

Neseniai baigiau masažo kursus. Juose išmokau taisyklingai atlikti masažą, sužinojau daug naujo apie jo poveikį žmogaus kūnui, organizmo fiziologiniams procesams, tai praplėtė mano žinias ir buvo naudinga, dirbant trenerės darbą.

Mokausi ne tik dėl profesinių tikslų – artimiausiu metu planuoju lankyti anglų kalbos kursus. Visada smagu įgyti naujų kompetencijų, kurios padeda eiti su gyvenimu koja kojon, jaustis pilnavertiškai, pasitikėti savimi, būt įdomia pašnekove.

Eugenijus Pugačiukas – inžinierius, grojantis mušamaisiais

Baigęs Vilniaus inžinierinį statybos institutą (dabar – Vilniaus Gedimino technikos universitetas) pradėjau dirbti statybose pagal specialybę ir iš karto pajutau, kad itin trūksta praktinių žinių ar įgūdžių. Tada labai džiaugiausi, kad dirbau kartu su patyrusiu žmogumi – brigadininku, iš kurio išmokau labai daug. Vėliau dirbdamas privačiose statybų valdymo firmose susidūriau su įmonių vadovu, kurie dažnai rėmėsi skandinaviška patirtimi ir itin didelį dėmesį skyrė visų darbuotojų kvalifikacijai ir mokymuisi, nuostata, tam specialiai net būdavo planuojamos lėšos.

Statybose, kur itin tobulėja technologijos, labai svarbu neatsilikti ir nuolat ne tik pačiam vadovui suprasti ir žinoti tobulėjimo svarbą, bet ir skatinti darbuotojus. Čia į pagalbą dažnai ateina įmonės, kurios parduoda technologijas. Jos dažnai iš savo biudžeto siūlo mokymus darbuotojams. Beje, neteko susidurti su tokiais žmonėmis, kurie nesiekia naujų žinių ar nenori mokytis, gal tik motyvai skiriasi. Paminėčiau tai, kad privačios tarptautinės firmos sugeba organizuoti ir daug investuoja į mokymus. Privačiame versle nuolatinis tiek vadovų, tiek darbuotojų mokymasis, tobulėjimas – sėkmingos, pažangios veiklos garantas. Tačiau žmogus gyvas ne tik darbu, bent jau aš

taip manau. Nė kiek ne mažiau svarbūs yra pomėgiai. Dar būdamas paauglys susidomėjau muzika, gal aplinka buvo tokia, gal norėjau būti „matomas“, bet pradėjau groti mušamaisiais. Esu visiškai savamokslis, tad mokytis teko ir vis dar tenka daug. Džiaugiuosi, kad darbe mano vadovai palaiko mano domėjimąsi, nors ir nemuzikuoja kartu. Palaiko gal todėl, kad tai netrukdo darbui, net skatina labiau koncentruotis, o gal todėl, kad labai dažnai žmonės, kurie nesimoko, netobulėja, vis skundžiasi laiko stoka ar dar koikiomis priežastimis. Bet tai iracionalu – žmogus, kuris mokosi, turi labiau planuoti savo laiką, numatyti visas savo veiklas kelis žingsnius į priekį, o tai padeda ir darbe. Todėl visiškai pritariu minčiai, kad mokytis niekada nevelu, net pridurčiau – mokytis nuolat tiesiog būtina.

Darius Cibulskis: muzika man nėra tik hobis

Valstybės tarnautojas Darius Cibulskis vakarais po darbo skuba į Vilniaus pedagoginį universitetą, mat jis yra šio universiteto dainų ir šokių ansamblio „Šviesa“ orkestro vadovas. Dar groja birbyne, akordeonu, klavišiniais. Su draugais yra subūręs populiariosios muzikos grupę „Laikas“, Darius – šios grupės vokalistas. Svajvoja netrukus pradėti studijuoti operinį dainavimą.

Kalbantis netikėtai paaiškėja, kad pokalbio pradžioje „Suaugusiųjų švietimui“ numatyta tema tarsi „apsiverčia“: Darius – profesionalus muzikas, baigęs magistrantūrą Lietuvos muzikos akademijos Liaudies instrumentų ir akordeono katedroje. Diplomotas muzikos pedagogas, dirigentas, orkestro vadovas, birbynininkas.

„Man muzika, – prasiauria Darius, – nėra hobis. Tai mėgiamas darbas. Būdamas penkerių jau grojau akordeonu, greit bus trisdešimt metų, kaip bendrauju su muzika. Tiesą sakant, naujų man dalykų, pvz., administravimo, mokiausi atėjęs dirbti čia, į valstybės tarnybą. Bet manau, kad reikia ką nors ir daugiau išbandyti, ne vien muziką. Šitas administracinis darbas – visiškai nauja kryptis, nes mokytis niekada ne per vėlu“.

Anksčiau Darius dirbo Vilniaus Broniaus Jonušo muzikos mokykloje, dainų ir šokių ansamblyje „Lietuva“. O į

Vilniaus pedagoginio universiteto ansamblį atėjo dar studijuodamas akademijoje ir orkestrui vadovauja jau vienuolikti metai.

„Su vaikais yra sunkiau. Vaikis yra vaikas, jis ir išdykęs, ir grįžęs namo nenori dirbti, ateina kitą kartą nepasiruošęs, tada tenka nemažai paplušėti per pamokas. Bet tam, kas nori išmokti muzikos, pamokų laiko nepakanka. Tačiau ką padarysi – juk vaikui muzikos mokykla – antroji ir galbūt ne jo paties, bet tėvų parinkta. Nesinori iš jo atimti vaikystės. Bet aš esu maksimalistas, dėl to man tenai buvo nelengva“, – darbo mokykloje metus prisimena Darius.

Bet užtat dirbti su studentais – labai smagu. Kaip sako orkestro vadovas, studentai tikrai, žino, ko eina į ansamblį, žino, kad reikės lankyti repeticijas, kas neturi muzikinio išsilavinimo – papildomai mokytis. Ir dėl to jiems daug lengviau, daug natūraliau sekasi.

Šiuo metu į orkestro repeticijas susirenka maždaug dvidešimt žmonių. „Laikai nėra lengvi – daugelis studentų vakarais dirba, bet ir mūsų repeticijos vyksta tuo pačiu metu. Keičiasi ir kitos sąlygos, gal net pačių universitetų požiūris. Anksčiau studentams, kurie dalyvaudavo pana-

šioje veikloje, būdavo skiriamos papildomos stipendijos, gal viena kita privilegija. O dabar – nieko. Taigi tie, kas ateina, tikrai ne dėl papildomų pinigų ar kokio parašo. Dėl to su jais ir dirbtis smagu“, – sako Darius. Jis ne tik diriguoja orkestrui, bet taip pat kartu su jais groja.

„Dar norėčiau pridurti, kad tie studentai, kurie laisvalaikiu groja, dainuoja ar užsiima panašia menine veikla, paprastai būna ir geri studentai, ir visur viską suspėjantys. Čia tiesiog taisyklė, kurią ne tik aš esu pastebėjęs. Gal tai lemia žmogaus charakteris? Tas, kuris daug kuo domisi, stengiasi visur save realizuoti, ir jam pavyksta. Taip, tikriausiai ir pats save prie tokių žmonių priskirčiau, nes visad sakau: ko nors mokytis niekada nevelu. Ir aš iš tikrųjų labai laimingas“, – nusišypso jaunasis orkestro vadovas.

Darius tvirtai pasiryžęs netrukus kibti į vokalo studijas. „Tai tik laiko klausimas“, – sako jis. Operinį dainavimą, kaip fakultatyvą, buvo pasirinkęs studijuodamas Muzikos akademijoje. Tuometinis šios katedros vadovas Vladimiras Prudnikovas palankiai atsiliepė apie jaunąjį baritoną ir skatino studijuoti. „Apie vokalo studijas svajojau seniai, bet tuo metu nebuvo finansinių galimybių, studijuodamas dar ir dirbau. O galbūt tam tikrą laiką reikėjo ir išlaukti“, – susimąsto Darius.

Operinio dainavimo studijoms jis ruošiasi savarankiškai. Kol kas svarsto įvairius variantus: gal tai galėtų būti privačios pamokos, nebūtinai studijos akademijoje. „Visokių pasiūlymų turiu, bet dar neišsirinkau, – prisipažįsta. – Nežadu, o ir sunku būtų aplenksti tokį žmogų, kuris nuo pat mažens mokosi dainavimo. Nėra tokių ketinimų. Tai būtų daugiau mokslas dėl savęs. Galbūt tik laisvalaikui praleisti. Jau seniai svajojau išbandyti operinį dainavimą, o koku lygiu, nelabai ir svarbu man“.

Pirmosios verslumo pamokos bendruomenėse

Dalia Cymbaliuk

Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacijos generalinė sekretorė, projekto vadovė

Verslumas – tai asmens mąstymo būdas ir konkrečios socialinės, vadybinės bei asmeninės kompetencijos, ne tik leidžiančios turimas žinias pritaikyti kasdieniame gyvenime, ne tik organizuoti savo veiklą, bet ir prisiimti atsakomybę už padarytus sprendimus. Prie šių kompetencijų ugdymo siekia prisidėti ir Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija, įgyvendindama projektą „Andragogų-praktikų kvalifikacijos kėlimas verslumo ugdymo kontekste“, įsipareigodama sukurti programas ir metodikas, kurios leistų andragogams praktikams įgyti naujas – verslumo kompetencijų vertintojų – kompetencijas.

Stipri valstybė laikosi ant trijų sektorių: valstybinio, privataus ir bendruomeninio. Kai visi jų nariai elgsis pilietiškai ir bendradarbiaus įvairiose srityse, galėsime būti tikri, kad gyvename demokratiškoje valstybėje. Tačiau kol kas tai vyksta sunkiai ir lėtai. Žmonės nenori prisiimti atsakomybės už save ir bendruomenę, kurioje gyvena, dažnai jaučiasi bejėgiai, nežinodami, kaip pakeisti situaciją.

Viena iš svarbiausių ir galingiausių priemonių, galinčių padėti ugdyti pilietiškumą, bendruomeniškumą ir demokratiškumą – piliečių švietimas, kurį Lietuvoje jau seniai vykdo įvairios institucijos, įskaitant ir nevyriausybinės organizacijos. Palankias tam sąlygas sudaro Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas, kuris įpareigoja neformaliojo suaugusiųjų švietimo vykdytojus ir socialinius partnerius „padėti įgyvendinti įgimtą žmogaus teisę visą gyvenimą ugdyti savo asmenybę“.

Nuolatinis mokymasis – vienas geriausių būdų greitai besikeičiančioje aplinkoje mokėti naudoti žinias ir savo gebėjimus kuo veiksmingiau ir efektyviau, galimybė tapti aktyviu piliečiu ir būti atsakingu už save ir savo gyvenimą. Kita vertus, aktyvus pilietiškumas atskleidžia, ar ir kaip žmonės dalyvauja visose visuomeninio ir ekonominio gyvenimo srityse.

Gerai žinodama suaugusiųjų švietimo būklę Lietuvoje, LSŠA savo projektu ėmėsi spręsti neformaliojo suaugusiųjų švietimo uždavinius – sudaryti sąlygas nuolat tenkinti pažinimo poreikius, mokantis visą gyvenimą siekti naujų gebėjimų ir kvalifikacijų. Juolab, kad iš vienos pusės šiandieninė konkurencinė aplinka suteikia žmogui daugiau šansų ir alternatyvų rinktis gyvenimo būdą, darbą, tačiau iš kitos pusės suteikia daug daugiau rizikos ir netikrumo bei atsakomybės už savo gyvenimą.

Šiame projekte Asociacija partneriu pasirinko Vilniaus darbo rinkos mokymo ir konsultavimo tarnybą, turinčią didelę patirtį profesinio orientavimo srityje.

Pagrindinis projekto tikslas – pakelti Lietuvos andragogų praktikų, dirbančių teritorinėse bendruomenėse, kvalifikaciją ir suteikti jiems naujas andragogines kompetencijas. Jo įgyvendinimui buvo:

- sukurta ir išbandyta andragogų praktikų, kurie teiks verslumo kompetencijų vertintojų paslaugas bendruomenei, rengimo metodika;
- sukurtas ir išbandytas verslumo ugdymo modelis, taikomas neformaliojo švietimo srityje;
- pateiktos praktinės ir politinės rekomendacijos, formuojant regioninę politiką neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir profesinio orientavimo srityse.

Projekto įgyvendinimo kelias

Vienas iš planuotų svarbiausių projekto rezultatų – yra sukurtas, išbandytas ir pradėtas diegti Utenos bei Klaipėdos apskričių bendruomenėse suaugusiųjų verslumo ugdymo modelis, kuris apima neformaliojo švietimo programų, integruojančių verslumo ugdymą, sudarymo metodiką, paslaugos gavėjų verslumo kompetencijų įvertinimo/įsivertinimo metodiką, andragogų – verslumo kompetencijų vertintojų parengimą ir pastarųjų kompetencijos įvertinimą.

Modelis – tai inovatyvus produktas, nes pirmą kartą buvo rengiami andragogai – verslumo kompetencijų vertintojai, kurie gali teikti paslaugas bendruomenėse. Iki šiol Lietuvoje andragogo profesija vis dar suprantama tik kaip suaugusiųjų švietėjo, neakcentuojant kitų jo veiklos sferų, nors jų raiška realiame veiklos kontekste yra akivaizdi.

Pirmiausia buvo nustatytos pagrindinės verslumo kompetencijų vertintojo funkcijos dirbant bendruomenėse. Jie turėtų akcentuoti mokymąsi per praktiką; motyvuoti ryžtingai veikti ir savarankiškai mokytis, kritiškai ir nepriklausomai mąstyti. Svarbu bendruomenę skatinti užmegzti ryšius, bendradarbiauti, dirbti komandoje, padėti asmeniui atlikti savo veiklos analizę ir įvardyti tolimesnes veiklos kryptis. Dirbant bendruomenėse, svarbu pereiti nuo žinių svarbos akcentavimo prie gebėjimų ir nuos-

tatų ugdymo bei jų taikymo praktikoje; ugdyti gebėjimą spręsti problemas, užmegzti ryšius, priiimti atsakomybę. Vertintojo funkcijos taip pat – atsižvelgti į rinką, vietos problemas ir iniciatyvas bei jų sąsajas su šalies, Europos Sąjungos, pasaulio raidos tendencijomis, teikti ir kaupti informaciją gyventojams verslo organizavimo klausimais, tarpininkauti tarp bendruomenės ir išorinių informacijos šaltinių (pvz.: verslo informacijos centrų, Lietuvos darbo biržos, valdžios institucijų ir kt.).

Andragogus – verslumo kompetencijų vertintojus taip pat bus galima pasitelkti planuojant, organizuojant ir vedant viešus renginius. Patirtis, žinios ir ryšiai, susiję su bendruomenės veikla, leis jiems tapti stipriais bendruomenės telkimo bendrai veiklai lyderiais.

Atlikus atranką, pagal ekspertų parengtas programas vyko mokymai Utenos bei Klaipėdos apskričių bendruomenėse. Šių mokymų tikslas buvo suformuoti andragogų praktikų grupę, kuri išbandytų visą verslumo kompetencijų vertintojų rengimo programą ir savarankiškai atliktų praktiką bendruomenėse. Praktikos tikslas – sudaryti sąlygas projekto dalyviui išbandyti verslumo kompetencijų vertintojo veiklą ir sustiprinti pasitikėjimą savimi. Jos metu projekto dalyviai buvo nuolat konsultuojami, teikiama visa reikalinga pagalba.

Dar vienas svarbus projekto etapas – kiekvienoje teritorinėje bendruomenėje rinkomės pokalbiams, kurių metu ekspertai įvertino dalyvių pasirengimą dirbti andragogais – verslumo kompetencijų vertintojais bendruomenėse.

Projekto metu buvo parengta verslumo ugdymo integravimo į švietimo programas metodika, sukurta andragogo – verslumo kompetencijų vertintojo vertinimo/įsivertinimo procedūra, pateiktos praktinės ir politinės rekomendacijos, projekto medžiaga publikuota leidinyje „Žingsniai verslumo kompetencijos link“.

Vertina projekto dalyviai

Andragogai praktikai – parengtieji verslumo kompetencijų vertintojai:

“...Man šis projektas padėjo įvertinti anksčiau įgytas žinias bei jų aktualumą šių dienų kontekste, jas pagilinti, o vyk-

dytojų profesionalumas bei nuoširdumas paskatino eiti pirmyn...” (Vida U., Priekulė)

“...Kadangi mažai turiu patirties suaugusiųjų mokymo srityje, man šis susitikimas buvo labai įdomus, naudingas, kurį galėsiu pilnai (įdomiai) pateikti auditorijai savo darbinėje veikloje. Didelis ačiū!...” (Marija J., Kretinga)

“...Kartais ir žinomi dalykai pateikti tvarkingai, sistemishkai, suteikia vidinės koncentracijos ir motyvacijos pačiam taip tikslingai dirbti. Linkiu visada atliepiančių ir dėmesingų klausytojų, o Jūsų darbas trykštantis vidine išmintimi, turbūt ir akmenį sudomintų...” (Edmundas V., Utena)

Ekspertai:

“...Verslumo kompetencijų vertintojas – bendruomenės žmogus, atliekantis daug svarbių funkcijų (padedantis įsivertinti kompetencijas, konsultuojantis verslumo klausimais ir t.t.), jis turi būti motyvuotas užsiimti šia veikla, kuri neturėtų tapti verslu...” (Aurelija Pelenienė)

“...Tokia paslauga, kuri yra sukurta projekto metu, dar nebuvo Lietuvoje teikiama. Ji yra labai reikalinga, nes vie-

tos bendruomenių gyventojams atsiras galimybė įgyti naujų kompetencijų vietoje...” (Vidutė Ališauskaitė)

“...Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija svarsto apie tolimesnio bendradarbiavimo perspektyvas, nes informacijos plėtra apie mokymosi galimybes ir sąlygas – sritis, reikalaujanti didesnio dėmesio ir profesionalios pagalbos...” (Vilija Lukošūnienė)

Valdymo grupės nariai:

“...Matant, kaip aktyviai apvalių stalų diskusijų dalyviai pritarė pasiūlymų ir rekomendacijų politikams projekte esančiai idėjai apie bendruomenės narių aktyvumo ir dalyvavimo priimant sprendimus skatinimą bei rėmimą, galima neabejoti, kad projekto tęstinumas – garantuotas...” (Jonė Sikorskienė, Vilniaus darbo rinkos mokymo ir konsultavimo tarnybos direktorė)

“...Projekto realizavimas laikytinas sėkmingu, iš esmės pasiekti visi projekte sumodeliuoti rezultatai...” (Valentinas Stundys, tuometinis Molėtų rajono meras)

Verslumas reiškia žmogaus sugebėjimą idėjas paversti veiksmis

Kas toliau?

Projekto autoriai ir vykdytojai tikisi, kad andragogų – verslumo kompetencijų vertintojų rengimo metodika bus plačiai taikoma kitose šalies teritorinėse bendruomenėse. Ja galės naudotis ne tik andragogai praktikai, bet ir kiti suaugusiųjų švietimo sistemos darbuotojai. Tai galėtų paspartinti suaugusiųjų švietimo ir profesinio mokymo sektoriaus plėtrą bei skatinti tinkamų sąlygų mokymuisi visą gyvenimą sukūrimą. Projektas vystys suaugusiųjų švietimo ir profesinio mokymo žmogiškąjį kapitalą ir sieks užtikrinti besikeičiančius ekonomikos bei verslo poreikius.

Jau dabar daugelio Lietuvos rajonų plėtros strateginiuose planuose žinių visuomenės formavimas ir sąlygų grįžti į švietimo sistemą sudarymas yra išskirti kaip prioritetai. Tačiau žmogiškųjų išteklių sektorius, informacijos trūkumas apie kvalifikacijos kėlimo, mokymosi galimybes ir sąlygas yra įvardijamas kaip silpnoji pusė. Šiame projekte parengti andragogai – verslumo kompetencijų vertintojai gali užpildyti šią spragą, teikdami profesinio informavimo paslaugas bendruomenėse, o tai padėtų didinti paslaugų, kurios gali būti teikiamos neformaliojo švietimo sistemoje, įvairovę, gerinti profesinio informavimo paslaugų prieinamumą regionuose, suaktyvinti regioninės politikos formavimą, skatinti regionų socialinę partnerystę.

Dar 2002 m. Vilniuje vykusios konferencijoje „Kaimo bendruomenių raidos patirtis ir perspektyvos“ buvo pažymėta, kad švietimo poreikis bendruomenėse tik didės, todėl tikimės, kad erdvės išplėtimas atvertų naujas galimybes.

Taip pat tikimės, kad aktyvaus bendradarbiavimo su valdžios institucijomis dėka bus priimti sprendimai, leidžiantys įkurti verslumo kompetencijų įsivertinimo ir informacinius centrus visose bendruomenėse. Tokiuose centruose dirbantys parengti andragogai – verslumo kompetencijų vertintojai galėtų efektyviai prisidėti prie bendruomenės narių aktyvinimo, sudėtingų situacijų valdymo, bendruomenės raidos/vystymosi planavimo ir jos narių įtraukimo į lokalių problemų sprendimą.

Savo parengtose rekomendacijose politikams ir praktikams suformulavome tokius bendradarbiavimo principus:

- partnerystė, vertinanti kiekvienos suinteresuotos pusės dalyvavimą, kuris koordinuotais veiksmais veda abipusiškai priimtinių sprendimų link;
- pasitikėjimas, t. y. reguliarus keitimasis objektyvia informacija, laiduojančia veiklos viešumą;
- sąžiningumas, t. y. laiku suteikta abipusiška pagalba, besiremianti nuolat tobulinama kompetencija;
- geranoriškumas, t. y. bendravimas be išankstinės nuostatos ir atvirumas naujoms idėjoms, kurios yra argumentuotai pateikiamos ir konstruktyviai aptariamoms.

Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija ir toliau tęs mokymus, sudarys sąlygas naudotis projekto metu sukurta medžiaga, kuri veiktų kaip socialinis kapitalas, kaip reali pagalba, siekiant įtakoti bendruomenių plėtrą, mažinant skurdą ir socialinę bei politinę atskirtį.

Mykolo Romerio universiteto projektas tiesia tiltus tarp formaliojo, neformaliojo ir savaiminio mokymosi

Dr. Nijolė Burkšaitienė, dr. Sigita Rackevičienė, dr. Jolita Šliogerienė

Mykolo Romerio universitetas

2008 m. balandžio mėn. baigtas įgyvendinti Mykolo Romerio universiteto koordinuotas ESF projektas „Neformaliojo ir savaiminio mokymosi vertinimas ir pripažinimas universitetinėse studijose“, vykdytas kartu su Vytauto Didžiojo universitetu, Klaipėdos universitetu ir Šiaulių universitetu. Projektu siekta sukurti sistemą, kuri leistų neformaliojo ir savaiminio būdu įgytus suaugusiųjų pasiekimus pripažinti universitetinėse studijose.

Vykdamas projektą keturiuose Lietuvos regionuose (Vilniaus, Klaipėdos, Kauno, Šiaulių) atliktas diagnostinis suaugusiųjų neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo ir pripažinimo *universitetinėse studijose* poreikių tyrimas, kuriame dalyvavo 1253 respondentai – suaugusieji, turintys įvairiose už universiteto ribų esančiose aplinkose įgytų mokymosi pasiekimų. Gauti tyrimo rezultatai leidžia teigti, jog Lietuvoje suaugusiųjų poreikis formalizuoti tokio pobūdžio mokymosi pasiekimus universitetuose jau susiformavęs ir jog suaugusiųjų požiūris į atsiveriančias neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo ir pripažinimo universitetinėse studijose galimybes yra teigiamas. Tyrimo metu atlikta mokymosi aplinkų analizė rodo, kad Lietuvoje didžiausią įtaką moky-

mosi pasiekimų raidai daro darbo aplinka ir neformaliojo švietimo institucijos.

Išanalizavus ir apibendrinus Europos Sąjungos ir Lietuvos švietimo politikos dokumentus ir mokslinę literatūrą bei susipažinus su užsienio šalių universitetų gerąja patirtimi vertinant mokymosi pasiekimus, projekto vykdymo metu buvo sukurta neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo ir pripažinimo universitete sistema, numatanti pripažinimo procedūrą ir etapus bei vertinimo principus ir modelius.

2007 m. spalio mėn. Mykolo Romerio universitete atliktas eksperimentas, kurio metu išbandytas pagrindinis neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo modelio metodas – applanas. Eksperimentui atlikti

surengti tikslinių grupių mokymai „Elektroninis aplankas vertinant mokymąsi neformalioju ir savaiminiu būdu“, kurių pagrindinis tikslas buvo padėti suaugusiems išmokyti aprašyti jų turimus mokymosi pasiekimus naudojant aplanką, juose dalyvavo 80 asmenų. Remiantis Mykolo Romerio universiteto 4-ių dalykų (Bendrosios užsienio kalbos, Socialinio darbo metodikos (Bendrosios dalies), Psichologijos ir Strateginio valdymo) programomis, mokymams buvo parengti 4 eksperimentiniai moduliai ir pavyzdiniai aplankai, nes šiose srityse respondentai yra sukaukę daugiausiai mokymosi pasiekimų.

Mokymų naudingumo tyrimas leidžia daryti išvadą, jog mokymuose dalyvavę suaugusieji įgijo žinių apie formalųjį, neformalųjį ir savaiminį mokymąsi, mokymosi vertinimo aplanko metodą; išmoko identifikuoti, apibendrinti ir aprašyti įvairiose mokymosi aplinkose sukauptus mokymosi pasiekimus.

Svarbiausia paskutiniojo projekto etapo veikla – vadovo „Neformalioju ir savaiminiu būdu įgytų žinių ir įgūdžių vertinimas bei pripažinimas universitetinėse studijose“ publikavimas ir pristatymas akademinėi bendruomenei ir tikslinėms grupėms – suaugusiems, turintiems tokiu būdu įgytų mokymosi pasiekimų.

Vadove supažindinama su Europos Sąjungos ir Lietuvos švietimo politikos dokumentais, reglamentuojančiais aukštojo mokslo raidą, pristatoma užsienio šalių universitetų geroji patirtis ir iškylančios problemos, vertinant tokio mokymosi pasiekimus bei galimi jų sprendimo būdai, aptariamos neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo ir pripažinimo sistemos įdiegimo Lietuvoje galimybės.

Leidinyje pristatoma neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo sistema, išskiriant pagrindinius jos elementus: kontekstą, kandidatą ir vertinimą. Pateiktas teorinis neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo ir pripažinimo modelis ir tokio mokymosi pripažinimo procedūra bei jos etapai. Neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimams vertinti vadove siūlomi dviejų tipų vertinimo modeliai: vienu vertinimo metodu (aplanku) pagrįstas modelis ir kombinuoti vertinimo modeliai, integruojantys keletą vertinimo metodų. Pastarojo tipo vertinimo modeliuose aplankas naudojamas kaip pagrindinis vertinimo metodas, o egzaminas, pokalbis ar kiti metodai naudojami kaip papildomi vertinimo metodai. Kaip rodo užsienio šalių praktika, šie metodai garantuoja aukštą vertinimo patikimumą ir rezultatų validumą. Leidinyje detaliam aptariami pagrindiniu vertinimo metodu – aplanku – pagrįsto modelio praktinio taikymo etapai.

Vadove atskiru skyreliu pateikiamos metodinės ir praktinės rekomendacijos kandidatui, siekiančiam formalizuoti neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimus, universiteto padaliniui, atsakingam už neformaliojo ir savaiminio mokymosi vertinimą ir pripažinimą bei vertinimą atliekančiai grupei.

Projekto rezultatai pristatyti Mykolo Romerio, Vytauto Didžiojo, Klaipėdos ir Šiaulių universitetuose. Šiuo projektu prisidedame prie pastaruoju metu Lietuvos akademiniam pasaulyje vykstančio svarbaus proceso – pasirengimo šalies universitetuose įdiegti neformaliojo ir savaiminio mokymosi vertinimo ir pripažinimo sistemą, kuri paskatins suaugusiuosius, turinčius įvairiose mokymosi aplinkose įgytų mokymosi pasiekimų, atverti universitetų duris.

Kvalifikacijų sistema mokymuisi visą gyvenimą

Dr. Odeta Gurskienė

Daug diskutuojama apie tai, kiek ir kokią įtaką daro kvalifikacijų sistemos mokymuisi visą gyvenimą. Kvalifikacijos tiesiogiai susijusios su mokymosi visą gyvenimą pasiekimais – diplomai, pažymėjimai paliudija kvalifikacijos tobulinimo progresą ir mokymosi pasiekimus, tačiau kiek aiški kvalifikacijų sistema gali paskatinti plėtoti patį mokymąsi visą gyvenimą, atsakyti sunku. Lietuvoje, pasitelkiant ir europinę paramą, tokia sistema kuriama jau kelerius metus.

Remiantis Europos ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros agentūros (OECD) tyrimų duomenimis, mechanizmai, užtikrinantys gausesnį ir kokybiškesnį mokymąsi visą gyvenimą, tiesiogiai siejasi su kvalifikacijų sistemomis ir gali būti pagrįsti pasikeitusiu pagrindinių suinteresuotųjų grupių elgesiu.

Pagrindiniai indikatoriai

Pagrindiniai indikatoriai demonstruojantys stiprėjančius ryšius tarp mokymosi visą gyvenimą ir kvalifikacijų sistemų būtų šie:

- asmenų sugrįžimas mokytis ir siekti kvalifikacijos;
- praktinių įgūdžių ir darbo patirties pripažinimas;
- kvalifikacijų sąrangų (sandarų) sukūrimas;
- galimybių rinktis kvalifikaciją padidinimas;
- mokymosi galimybių aiškumo didinimas;
- kreditų perkėlimo sistemos;
- lanksčios mokymosi programos siekiantiems kvalifikacijos;
- naujų kelių siekiantiems kvalifikacijos sukūrimas;
- žemesni kvalifikacijos kaštai;
- neformalaus ir savaiminio mokymosi pripažinimas;
- geresnė kvalifikacijų sistemos stebėseną;

- optimalus socialinių partnerių įtraukimas į kvalifikacijų sistemą;
- plėtojama veiklos tyrimų metodologija, siekiant nustatyti kvalifikacijų poreikį;
- kvalifikacijų mobilumo užtikrinimas;
- investicijos į pedagogines inovacijas;
- kvalifikacijų išreiškimas per mokymosi pasiekimus;
- geresnis informavimas ir konsultavimas apie kvalifikacijų sistemą (OECD, 2007).

Lietuvos kvalifikacijų sistema yra suprantama kaip šalies darbo rinkos ir visuomenės bei asmenų mokymosi visą gyvenimą poreikius tenkinanti su kvalifikacijų įgijimo, pripažinimo ir tobulinimu susijusių procesų visuma: „Nacionalinė kvalifikacijų sistema yra įsivaizduojama kaip šalies profesinės veiklos sistemos ir jos asmenų poreikius tenkinančių kvalifikacijų visuma, grindžiama nacionalinės kvalifikacijų sąrangos ir kuriama bei palaikoma kvalifikacijų projektavimo (profesinės veiklos tyrimų, nacionalinių standartų kūrimo), kvalifikacijų įgijimo (formaliojo ir neformaliojo bei savaiminio mokymosi būdu), kvalifikacijų vertinimo ir pripažinimo, o taip pat sistemos valdymo ir kokybės užtikrinimo procesų ir priemonių.“ (R. Laužackas, V. Tūtlys, 2007 m.)

Apie tokios sistemos reikalingumą Lietuvoje imta kalbėti prieš kelerius metus, kuomet kvalifikuotų darbuotojų trūkumas ir nepakankami profesinio mokymo absolventų praktiniai įgūdžiai bei paties mokymo kokybė ir ribotos mokymosi visą gyvenimą galimybės įtakojo darbdavių, valdžios ir visuomenės nepasitenkinimą profesiniu rengimu ir švietimo sistema. 2008 m. atnaujintoje Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategijoje kvalifikacijų sistemos kūrimas numatomas kaip vienas iš strateginių uždavinių.

Europos prioritetai

Lietuvoje Kvalifikacijų sistema kuriama visų pirma atsižvelgiant į Europos prioritetus profesiniame rengime ir švietime. Pagrindiniais Europiniais susitarimais, vedančiais prie kvalifikacijų sistemos kūrimo, gali būti laikomi:

2002 m. – Kopenhagos deklaracija – įsipareigojimai lengvinti darbuotojų profesinės kvalifikacijos skaidrumą ir pripažinimą, siekiant didesnio darbuotojų mobilumo plėtojant vieningą Europą;

2002 m. – Europos Tarybos rezoliucija – „Dėl mokymosi visą gyvenimą“ – kvietimas rengti švietimo ir profesinio rengimo kvalifikacijų pripažinimo struktūrą;

2004 m. – Europos Tarybos išvados – „Dėl bendrų Europos principų, taikomų vertinant ir pripažįstant neformalųjį mokymąsi ir savišvietą“;

2004 m. – Mastrichto komunikatas – prioritetai stiprinant Europos bendradarbiavimą profesinio rengimo srityje, siekiant skatinti sklandų ir efektyvų Europos, nacionalinių ir sektorių darbo rinkų funkcionavimą, grindžiamą tarpusavio pasitikėjimu;

2004 m. – „Dublino aprašai“ Europos aukštajame moksle – bendrai aprašantys aukštojo mokslo kvalifikacijas ir apibūdinantys atskiras tripakopio aukštojo mokslo pakopas;

2008 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacijos „Dėl Europos mokymosi visą gyvenimą kvalifikacijų struktūros kūrimo“ – rekomenduojama šalims narėms iki 2010 m. susieti savo nacionalines kvalifikacijų sistemas su Europos kvalifikacijų sandara. Šiose rekomendacijose, siekiant Europą paversti Mokymosi visą gyvenimą erdve, patvirtinta bendra Europos kvalifikacijų sąrangą, kuria remiantis galima būtų vertinti ir lyginti įvairių šalių absolventų bei dirbančiųjų kvalifikacijas, jeigu visos šalys priimtų įsipareigojimus parengti ar atitinkamai atnaujinti nacionalines sistemas. Bendra Europos kvalifikacijų sąrangą numato, kad turi egzistuoti ir bendra kvalifikacijų palyginimo sistema. Tam, kad galima būtų dalyvauti šiuose procesuose, teko imtis nacionalinės kvalifikacijų sistemos kūrimo.

Atsižvelgiant į tai, rengiant naujos redakcijos Lietuvos Respublikos Profesinio mokymo įstatymą taip pat nuspręsta įteisinti kvalifikacijų sistemą ir nacionalinę kvalifikacijų sąrangą (sandarą). Šis įstatymas, įsigaliojęs 2008 metų sausio 1 d., įtvirtino kvalifikacijų sistemos atsiradimą Lietuvoje ir pagrindinius profesinio mokymo kokybės užtikrinimo svertus: kvalifikacijų formavimą remiantis profesiniais standartais, nacionalinę kvalifikacijų sąrangą, kurios pagalba tvarkoma kvalifikacijų sistema, atskirtą nuo mokymosi kompetencijų vertinimą ir Kvalifikacijų Tarnybą prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, kaip vieningą už kvalifikacijas atsakingą instituciją.

Vienas iš reikšmingų apsisprendimų, kuriant kvalifikacijų sistemą Lietuvoje – sutarimas parengti bendrą profesiniam rengimui ir aukštajam mokslui kvalifikacijų sąrangą (sandarą) – suvokiamas kaip instrumentas, kurio pagalba tvarkomos visos šalyje teikiamos kvalifikacijos atsižvelgiant į kompetencijas, kurios tai kvalifikacijai reikalingos, ir veiklos (darbo vietos) parametrus siekiamai kvalifikacijai.

Kvalifikacijų sąrangos funkcijos

Kvalifikacijų sąrangą atlieka šias funkcijas:

1. Yra instrumentas kvalifikacijų orientavimui, padeda priskirti rengiamas kvalifikacijas atitinkamiems lygmenims, leidžia tvarkingai išdėstyti esamas ir naujas kvalifikacijas.
2. Įtvirtina įvairių kvalifikacijos suteikimo ir įgijimo būdų lygiateisiškumą, pateikdama aiškią ir išsamią informaciją apie visas kvalifikacijos augimo galimybes ir kelius pereinant iš vieno lygmens į kitą: „Nacionalinės kvalifikacijų sąrangos įdiegimas taip pat turėtų pagerinti mokymosi tęstinumą, pereinant iš pirminio profesinio mokymo sistemos į studijas aukštojo mokslo sistemoje, ir palengvinti šį perėjimą. Tokio pat nacionalinės kvalifikacijų sąrangos poveikio tikimasi ir siekiant pereiti iš pirminio profesinio mokymo sistemos į tęstinį profesinį rengimą.“ (T. Jovaiša, V. Tūtlys, 2007).

Kvalifikacijų sistemos ir sąrangos gali efektyviai suderinti veiklos sistemos poreikius kvalifikacijoms ir švietimo sistemoms galimybes tenkinti šiuos poreikius tik tuomet, kai jos efektyviai skleidžia ir koordinuoja informaciją visuomenei apie kvalifikacijų paklausą veiklos sistemos ir jų pasiūlą profesinio rengimo sistemoje. Kvalifikacijų sistemos ir sąrangos misija turėtų būti patikimo informacijos kanalo tarp veiklos sistemos, visų pirma profesinio rengimo sistemos, ir švietimo, užtikrinimas. Tokios kvalifikacijų sistemą koordinuojančios institucijos funkcijos Lietuvoje patikėtos 2008 m. pradėjusiai veikti kvalifikacijų tarnybai. Lietuvos kvalifikacijų sistemos valdymas siejamas su pagrindine paskirtimi – kvalifikacijų sistemos tvarkymu, siekiant užtikrinti kvalifikacijų atitiktį ūkio reikmėms, jų skaidrumą, palyginamumą, mokymosi tęstinumą, asmenų profesinį ir teritorinį judrumą, ir funkcijomis.

Partnerystė

Siekiant diegti sklandžiai veikiančią kvalifikacijų sistemą būtina suburti įvairių suinteresuotų institucijų atsakingus atstovus patarti kvalifikacijų sistemos plėtros klausimais. Tam formuojama patariamoji iš valstybės, savivaldybių institucijų įstaigų ir socialinių partnerių atstovų sudaryta kolegiali institucija, koordinuojanti strateginius kvalifikacijų sistemos formavimo klausimus. Į ją savo atstovus deleguoja visos kompetentingos institucijos, kurių kompetencijos srityje yra klausimų, susijusių su asmens kvalifikacija. Pagrindiniai šios patariamiosios institucijos uždaviniai yra analizuoti Lietuvos Respublikos įstatymų, kitų teisės aktų, reglamentuojančių kvalifikacijų sistemą, projektus, teikti pastabas ir siūlymus jų rengėjams bei teikti siūlymus su kvalifikacijų įgijimo procesais susijusiais klausimais, visų pirma, Švietimo ir mokslo ministerijai dėl profesinio mokymo sistemos plėtros, o taip pat dėl aukštojo mokslo integravimo į kvalifikacijų sistemą klausimais ir inicijuoti valstybės ir savivaldybių institucijų, darbdavių institucijas darbuotojų interesams atstovaujančių organizacijų bendradarbiavimą sprendžiant strateginius kvalifikacijų sistemos formavimo ir įgyvendinimo klausimus. Be to, ji turėtų svarstyti esminius kvalifikacijų sąrangos kūrimo ir plėtros klausimus, tokius kaip naujų lygmenų į kvalifikacijų sąrangą įtraukimą, polygmenų sąrangoje atsiradimą, naujų institucijų ar organizacijų kvalifikacijų sistemoje sukūrimą ar esamų įtraukimą į kvalifikacijų sistemą ir panašiai.

Ne mažiau svarbu, kad nuo pradžios diegiant kvalifikacijų sistemą, kvalifikacijų formavimo ir vertinimo procesuose dalyvautų socialiniai partneriai: juos numatoma įtraukti į kvalifikacijų tyrimo, profesinių standartų formavimo, kvalifikacijų suformavimo, o taip pat vertinimo veiklas. Diegiant kvalifikacijų formavimo procesus, sudaromos ekspertų grupės, atsakingos už veiklos tyrimus ir profesinių standartų rengimą ūkio šakos sektoriuje. Standartų rengimo grupės sudaromos iš kompetentingų valstybės valdymo institucijų, deleguotų vadovų ir specialistų, turinčių pakankamą patirtį konkretaus sektoriaus srityje, bei profesinio mokymo institucijų vadovų arba mokytojų ekspertų. Numatyta, kad šie kolegialūs organai veikia prie Kvalifikacijų tarnybos, periodiškai ar pagal poreikį su-

renkami profesinių standartų rengimo ir kitų kvalifikacijų formavimo klausimų sprendimui veiklos sektoriuje pagal savo srities kompetenciją. Siekiant užtikrinti kvalifikacijų formavimo kokybę, ne mažiau kaip trys penktadaliai narių ir pirmininkas turi būti asocijuotų socialinių partnerių deleguoti atstovai, vadovai ar specialistai, turintys pakankamą patirtį veiklos sektoriuje.

Kvalifikacijų sistemoje taip pat labai svarbus Kompetencijų vertinimo institucijų vaidmuo. Šiuo metu kuriamas tokių institucijų infrastruktūros modelis ir numatoma, kaip socialiniai partneriai (darbdaviai ir profesinės sąjungos) ir mokymo institucijos dalinsis atsakomybę vertinant kompetencijas. Šis procesas tampriai susijęs su kvalifikacijų projektavimo veiklomis ir institucijų funkcijomis ir atsakomybe rengiant profesinius standartus ir formuojant kvalifikacijas.

Vertinant asmenų įgytas kompetencijas mokymo institucijoms kvalifikacijų sistemoje patikėtas aktyvus dalyvavimas organizuojant vertinimo procesą kartu su soci-

aliniais partneriais. Profesinio mokymo institucijos kartu su kompetencijas vertinančiomis institucijomis atsako už vertintojų ir vertinimo vietų parengimą ir vertinimo kokybę, kad visi pretendentai, siekiantys kvalifikacijos, pademonstruotų visas standarte numatytas kompetencijas.

Kvalifikacijų sistemos valdymas neatsiejamas nuo visuomenės, atskirų tikslinių grupių ir visų besidominčių informavimo apie kvalifikacijų sistemos veiklą ir tikslus (kvalifikacijų skaidrumo, suprantamumo ir praktiškumo principas). Diegiant kvalifikacijų sistemą užtikrinama, kad visi besidomintys asmenys galėtų gauti adekvačią informaciją apie veiklos pasauliui reikalingas, švietimo sistemoje teikiamas kvalifikacijas. Tam numatoma organizuoti visuomenės informavimo kampanijas, vykdyti švietimą ir mokymą atskiroms tikslinėms grupėms (socialiniams partneriams, besimokantiems, mokymosi institucijų atstovams) bei nuolat palaikyti grįžtamąjį ryšį, siekiant išsiaiškinti, kokia yra visuomenės nuomonė apie kvalifikacijų sistemos veiklą.

Savišvieta Dusetose: miestelio atgimimo istorija

Įvairūs tyrimai rodo, kad mažesniuose miesteliuose, kaimo vietovėse gyvenantys žmonės yra mažiau aktyvūs mokymosi veikloje, turi mažiau galimybių ir lėšų mokytis. Tačiau Dusetų miestelio ir jame gyvenančių entuziastingų ir aktyvių žmonių istorija paneigia šį teiginį.

Tarpukariu Dusetos buvo tapusios valsčiaus, o pirmaisiais sovietmečio metais – rajono centru, ir tai buvo vieni iš pakiliausių mažo miestelio gyvavimo metų, kai gyvenimas virte virė. Vėliau svarbiausias valdymo funkcijas perėmė Zarasai, Dusetoms liko tenkintis antrojo rajono miesto statusu. Atgavus nepriklausomybę, viena po kitos nunyko didesnės įstaigos – kino teatras, dviaukštė universalinė, buitinių paslaugų centras, knygynas, mezgykla, restoranas, ligoninė... Vietinis jaunimas išsivažinėjo, vienas kitas po studijų tegrįžo gimtinėn, kur vienintelė darbo vieta specialistams su aukštuoju išsilavinimu buvo mokykla. Atrodė, kad kadais gyvybingas miestelis tampa dar vienu liūdnu tašku Lietuvos provincijos žemėlapyje.

Tą liūdnąjį dešimtmetį Dusetų K. Būgos vidurinė mokykla neteko to, ką laikė išskirtiniu savo bruožu – sustiprinto mokymo dailės klasių. Laimei, menininkai nenuleido rankų, ir mažame miestelyje gimė provincijoje retas reiškinys – dailės galerija. Jos iniciatorius ir vadovas Alvydas Stauskas sako, galerijos įkūrimo tikslas nebuvo komercinis, tik edukacinis, siekiantis supažindinti visuomenę, ypač mokinius, su menu. Ne mažiau svarbu buvo ir patiems dailininkams turėti galimybę pasirodyti, juo labiau, kad Dusetose gyvena daug profesionalių dailininkų. Savo darbus galerijoje eksponuoja dusetiškiei ir su miesteliu susiję dailininkai. Vasarą Dusetose vyksta nacionaliniai ir tarptautiniai dailės plenerai. Dusetų galerija ne tik priima svečius, bet ir pati „keliauja“ – dusetiškių darbai eksponuojami tiek Lietuvoje, tiek užsienyje.

Prieš keletą metų Dusetų vidurinė tapo gimnazija. Tai buvo dar vienas geras ženklas Dusetų atgimimo istorijoje. Miestelis, kuris turi gimnaziją, privalo pasitempti. Ir, atrodo, jam sekasi. Poilsiautojus pasitinka estetiškai sutvarkyta Sartų ežero pakrantė su skulptūrų sodu, gėlėmis pražydęs miestelio centras. Vos prieš metus valstybės lėšomis rekonstruotas gimnazijos pastatas, šalia jo auga nauji kultūros namai. Ir tai tik išoriniai, išsyk pastebimi dalykai.

Suburia noras bendrauti

Pasivaikščiojimą po gražėjančias Dusetas pradedu nuo miestelio bibliotekos. Centre įsikūrusi biblioteka norom nenorom atlieka ir informacinio centro funkcijas, ne vienas miestelio svečias čia užsuka ne tik knygos ar spaudos paskaityti, bet ir pasiklausti apie lankomas vietas, turizmo objektus. Neapsirinku čia užsukusi. Sutinku ne tik bibliotekos vedėją Eleną Gaižiuvienę, bet ir dar keletą pašnekovų. Biblioteka dusetiškiams tapusi viena iš trumpų susibėgimo vietų, kur galima aptarti paskutines naujienas, styguoti renginius ar pasigirti naujausiais pasiekimais. Čia veikia ir neformali Utenos apskrities laikraščio priedo „Dusetos“ atstovybė. Erdviose, nors daug metų neremontuotose patalpose vyksta ne vienas miestelio renginys, čia renkasi literatūros klubas „Atgaiva“.

„Bibliotekos visur atlieka kultūrinio centro vaidmenį, o mažame miestelyje tai ypač svarbu, nes žmonės čia neturi nei tiek pramogų, nei susibūrimo vietų, kiek mieste. Todėl ir pačios renginius organizuojame, ir įvairias iniciatyvas

palaikome. Entuziastų Dusetose tikrai nestinga. Dabar, kai atsivėrė galimybės pasinaudoti įvairiais fondais, žmonių idėjos lengviau virsta realybe“, – sako E. Gaižiuvienė ir priduria, kad miestelio gyventojai į saviveiklos ratelius būrėsi ir tada, kai niekas apie jokių fondus nė nesvajojė, o ir dabar išsiverčia beveik be jokio finansavimo. Tai tinka literatūros klubui „Atgaiva“, kūrybinių amatų grupė „Dusetėlė“ – grupelės gyvuoja pačių jų dalyvių noru ir palaikymu.

Bendravimas yra didžiausia veiklos stimulas, tikina „Atgaivos“ narė Danutė Stankevičienė. „Susirenkame, pasikalbame, savo kūrybos paskaitome, ir tai mums patinka. Nekritikuojame vienos kitų kūrybos, nes kritika nėra pasakata kurti, o santykius sugadinti ji gali. Gerai, kad moterys kuria, randa sau įdomios veiklos, už tai jos nusipelno tik pagyrimo“, – šypsosi ponė Danutė. Ji yra viena iš tradicinių amatų puoselėtojų, jos dėka ne viena dusetiškė pramoko austi, taip pat kitų sudėtingesnių rankdarbių. D. Stankevičienė ypač džiaugiasi tuo, kad amatais domisi ne tik vyresnio amžiaus, bet ir jaunos moterys.

Kad tarpusavio bendravimas yra viena svarbiausių priešasčių burtis ir užsiimti mėgiama veikla, tikino ir amatų grupės „Dusetėlė“, ir moterų choro bei moterų vokalinio ansamblio narės. „Taip pat norisi Dusetas garsinti, save pa-

rodyti, pakeliauti su savo dainomis“, – sakė nuo mokyklos laikų chore dainuojanti pedagogė Laima Gorpinič. Dusetų dainininkės yra koncertavusios daugumoje aplinkinių miestelių ir rajonų, sėkmingai dalyvavusios ne viename konkurse, visose Dainų šventėse. „Neskaičiuojam, kiek dainų mokam. Kartą iki Ariogalos dainų nepristigom“, – juokiasi energingoji dviejų miestelio chorų (be moterų choro dar gyvuoja tremtinių choras) ir moterų ansamblio vadovė Janina Kaškauskienė.

Geriausi šalyje

Paskutiniaisiais metais Dusetos garsėja vasarą rengiamomis vėžių valgymo varžybomis, tačiau miestelyje vyksta ir ne tokie išgarsinti tikro sporto renginiai. Vienas žymiausių yra respublikinės galiūnų varžybos – Lietuvos jaunimo čempionato finalinis etapas. Patys dusetiškiai žaidžia krepšinį, tinklinį, futbolą, stalo tenisą, yra sportinės žūklės entuziastai, atstovauja Dusetoms rajone, tarprajoniniuose ir respublikiniuose šių sporto šakų renginiuose. Miestelio sporto globėjas Vytautas Čypas sako, kad įvairia sporto veikla užsiima apie šimtą dusetiškių. 2007 m. Lietuvos asociacija „Sportas visiems“ Dusetų sporto klubą pripažino pačiu geriausiu tarp Lietuvos kaimo bendruomenių

„Neskaičiuojam, kiek dainų mokam...“

V. Čypas – Dusetų garbės pilietis

klubų. Tai nereiškia, kad dusetiškiei turi išskirtinę sporto bazę. Sporto mėgėjai treniruojasi gimnazijos sporto salėje, naudojasi gimnazijos stadionu ir aikštynu. V. Čypas džiaugėsi, kad suradus lėšų neseniai įkurta futbolo aikštė visai šalia Dusetų įsikūrusioje tankiai gyvenamoje Užtiltės gyvenvietėje. „Norinčiųjų užsiimti sportu ar kita įdomia veikla visuomet yra, svarbu, kad atsirastų, kas paremia, palaiko“, – sako ilgus metus Dusetose sportą propaguojantis V. Čypas. Ponas Vytautas ne tik sporto entuziastas.

Jo rūpesčiu atgijo Dusetų parkas, jis buvo vienas iš kasmetinės kraštiečių šventės, į kurią suvažiuoja svetur išsisklaidę dusetiškiei, organizatorių. Praėjusią vasarą miesto šventėje V. Čypui suteiktas Dusetų garbės piliečio vardas. „Maniau, atšvęsiu septyniasdešimtmetį ir eisiu ilsėtis, tegu jaunesni visuomenine veikla užsiima, – sakė ponas Vytautas, atrodantis mažiausiai dešimčia metų jaunesnis. – Bet dabar negaliu, garbės piliečio vardas įpareigoja. Man labai svarbus šis įvertinimas. Kol praeinu per miestelį, kiekvienas mokinukas pasisveikina – tai pats didžiausias pripažinimas.“

ES remiami mokymai – naudingi

Prieš porą metų Dusetose pradėjo veikti konsultavimo ir ugdymo centras, įkurtas Europos bendrijų iniciatyva EQUAL. „Centras įgijo svarbų vaidmenį suburiant bendruomenę, skatinant ją ieškoti bendrų tikslų ir, be abejo, užsiimant bendruomenės lavinimu bei tiesioginiu švietimu. Pagrindinis centro uždavinys yra šviesti, mokyti vieną iš visuomenės rizikos grupių – ilgalaikius bedarbius. Konsultavimo-ugdymo centro durys taip pat plačiai atver-

tos ir visiems Dusetų ir aplinkinių vietovių gyventojams, norintiems semtis naujų žinių ir įgūdžių bei nemokamai pasinaudoti interneto teikiamomis paslaugomis,“ – teigia centro koordinatore Aldona Žiliukienė.

Iš viso centre apsilankė per tūkstantį vietos gyventojų. Jie išklausė tokius kursus kaip „Motyvacijos skatinimas“, „Profesinis orientavimas“, „Kompiuterinio raštingumo pagrindai“, „Pozityvaus mąstymo lavinimas“, „Darbas komandoje“, „Dalykinio bendravimo įgūdžiai“. A. Žiliukienė pastebėjo, kad mokymuose, kaip ir apskritai bendruomenės gyvenime, aktyviau dalyvauja moterys. „Jos mielai dalyvauja mokymuose, rengiamose bendruomenės išvykose, šventėse ir susitikimuose su kitomis bendruomenėmis. Šiais laikais žmonės išvyksta ir keliauja po pasaulį ieškodami naujų patirčių ir pažinimo, o susitikimai tarp vietinių kaimo bendruomenių įrodė, kad kartais be reikalo ieškoma taip toli ir visai nepasižiūrima, kas yra arčiau mūsų“, – sako centro koordinatore.

Kursus lankiusi Dusetų specialiosios mokyklos pedagogė Laima Gorpinič pripažino, kad įgytos žinios labai naudingos darbe. Į mokymus kitame mieste išvažiuoti sudėtinga, tad kursai vietoje – didelė pagalba. Panašiai kalbėjo ir Dusetų bibliotekos vedėja, lankiusi kompiuterinio raštingumo modulį. „Po mokymų kompiuteriu pradėjau naudotis ne tik darbe, o tai yra būtinybė, bet ir namie. Vakaris paskaitau elektroninius laikraščius, galiu susirašinėti su dukromis – labai puikus ir pigus bendravimo būdas“, – sakė E. Gaižiuvienė.

Vienas žmogus – šimtai užsiėmimų

Dusetose sutikau daug nuolat besimokančių ir tobulėjančių žmonių. Jų buvo ir tada, kai dar niekas taip plačiai nekalbėjo apie mokymosi visą gyvenimą idėjas. Sutikau ir tokių, kuriems nuolatinė savišvieta, begalė saviveiklos formų yra kasdienybė.

Danutę Dreblienę aplankiau jos kaimo turizmo sodyboje visai šalia Dusetų. Magėjo ne tik su šeimininke šnektelėti, bet ir pasimėgauti ramybe: sodyba – ant ežero kranto, miško kaimynystėje, gaubiamą seno sodo. Gyventojų net sezono metu nebūna daug. Šeimininkė sodybą vadina ramybės oaze. Į mano nusistebėjimą, kiek daug erdvės ir kiek mažai gyvenamųjų namelių, atsako klausimu:

kokia ramybė, jei knibždėtų žmonių? Nuošalia, tylią vietą pamėgo ne vienas Lietuvos šoumenas. Metai iš metų susidarė netrumpas nuolatinių poilsiautojų sąrašas, ir dabar jau retai patenka žmogus iš šalies.

„Vasarą darbo daug, sekmadieniais net į bažnyčią negaliu nueiti, – kol vaikštom sodybos takeliais, pasakoja poniam Danutė. – Bet labai malonu priimti mielus žmones, iš jų energijos pasisėmiu. Tai pati mėgstamiausia mano veikla“. Priimti žmones – ne tik juos sutikti su šypsena, bet ir tvarkyti buitį, prižiūrėti sodybos aplinką, gėlynus, tvenkinį ir nuolat mąstyti, kuo dar papuošti sodybą ir ką įdomaus pasiūlyti svečiams. Kai pokalbininkė prasitaria, kad pati sukūrė ne vieną sodybos puošmeną, paklausiu, kaip ji viską spėja. „Spėju? Jei viską spėčiau, čia daug kas atrodytų kitaip“, – šypsosi dusetiškę. Tačiau sodyba ir jos puoselėjimas – tik viena ponios Danutės veiklos sritis, ir, tiesą sakant, ne ji buvo mūsų susitikimo priežastis.

Prieš apsilankydama pas poniam Danutę žinojau, kad ji yra aktyvi dusetiškių literatūros klubo „Atgaiva“ dalyviu, yra išleidusi poezijos knygą. Pagal jos eiles dainuoja Aleksas Lemanas. Ji dar fotografuoja (surengė parodą Dusetų bibliotekoje), mezga, siuva, kuria kompozicijas iš augalų, dainuoja tremtinių chore, vaidina Dusetų saviveiklos teatre, kuris per metus surengia iki dešimties išvykų į aplinkinius miestus ir miestelius. Prisipažino mokiusis net baleto, kurį laiką Dusetose veikė ir tokia grupelė. Tačiau rašymas lieka pačiu mėgstamiausiu hobiu, tik pagal „užsakymą“ sunku rašyti – tekstus dainoms, sveikinimus – tai labai įpareigoja.

„Visada mėgau aktyvią veiklą. Vis einu, judu, svajoju, planuoju, negaliu sustoti – visą dieną kažką dirbu, nuolat atrandu ką nors naujo“, – sako poniam Danutė.

Parengė Nomedą Barauskienė

Nuotolinis mokymas – atsakas į suaugusiųjų mokymosi poreikius

Saulius Samulevičius, Rūta Čižauskaitė-Stanaitienė

Reikia pripažinti, kad nuotolinis mokymas Lietuvoje dar mažai išplėtotas, o kai kurie vykdyti šios srities projektai nebuvo sėkmingi. Nuotolinį mokymą pradėjus diegti bendrojo lavinimo mokyklose suaugusiesiems mokytis, atsiranda viltis, kad investuojama naudingai.

Lietuvoje niekuomet nebuvo nuoseklios nuotolinio mokymosi sistemos plėtros – atliepdamos besimokančiųjų poreikius, nuotolinio mokymosi modelius mokyklos kuria savitai, dažniausiai pasitelkdamos Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramą. Vieni iš ryškiausių nuotolinio mokymosi įgyvendinimo pavyzdžių – Akmenės rajono savivaldybės suaugusiųjų mokymo centre ir Vilniaus Ozo vidurinėje mokykloje. Lietuvos konfliktų prevencijos asociacijos atliktoje studijoje „Nuotolinio mokymosi plėtros galimybės suaugusiųjų švietimo institucijose“, kurios duomenimis remiamasi šiame straipsnyje, išsamiai anali-

zuojama šių mokyklų nuotolinio mokymosi organizavimo patirtis.

Tiriant nuotolinio mokymo dabartinę būklę ir plėtros perspektyvas, bendrąjį suaugusiųjų ugdymą organizuojančios 54 institucijos (iš 65) dalyvavo anketinėje apklausoje, iš jų – visos 30 suaugusiųjų mokyklų ir mokymo centrų ir dar 24 bendrojo lavinimo mokyklos su suaugusiųjų klasėmis.

Nuotolinį mokymąsi nurodo organizuojančios 12 apklaustų įstaigų – 7 suaugusiųjų mokyklos ar mokymo centrai ir 5 bendrojo lavinimo mokyklos su suaugusiųjų

klasėmis. Šiuo metu tai tik šiek tiek mažiau nei penktadalis visų suaugusiųjų bendrojo ugdymo programas vykdančių mokyklų, tačiau dar keliolika įstaigų teigia planuojančios nuotolinį mokymąsi pradėti vykdyti nuo 2008/2009 m.m., nors vargu ar tam yra pasirengusios. Institucijų ketinimai leidžia numatyti augantį šio mokymosi būdo poreikį, galimai ženklų nuotolinio mokymosi paslaugų plėtrą, tačiau kartu ir dar labiau iškelia su nuotolinio mokymosi organizavimu susijusių problemų aktualumą bei jų sprendimo būtinybę.

Nuotolinio mokymo organizavimo patirtis

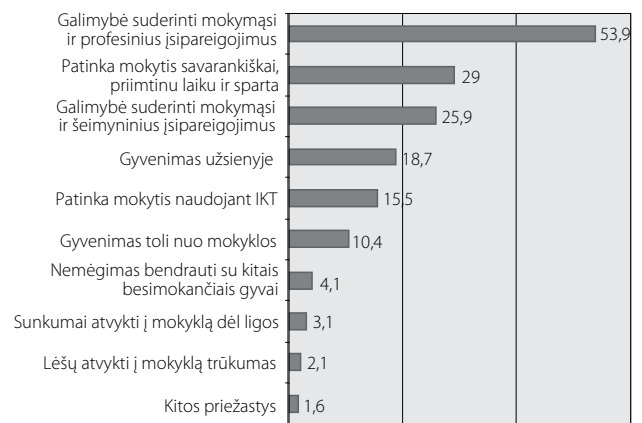
Nuotolinio mokymosi trukmė įvairuoja nuo 4 mėn. iki 5 m. Dažniausiai – 2–3 metus, o tai yra pakankamas laiko tarpas įvertinti nuotolinio mokymosi organizavimo patirtį, šiam mokymosi būdui svarbių komponentų būklę institucijoje, technologinę ir metodinę pažangą, išryškėjusias problemas bei plėtros perspektyvas. Tyrime taip pat dalyvavo 189 nuotoliniu būdu Akmenės SMC, Šilutės JSMC ir Vilniaus Ozo vid. m. besimokantys suaugusieji, kurių vertinimai leidžia geriau suprasti šio mokymosi būdo reikalingumą patiems mokiniams.

Dažniausiai nuotoliniu būdu įgyvendinamos suaugusiųjų vidurinio ir pagrindinio ugdymo programos, ketvirtadalis įstaigų vykdo ir neformaliojo suaugusiųjų švietimo programas.

Daugiau nei pusė besimokančiųjų nuotoliniu būdu turi pagrindinį išsilavinimą, penktadalis – pradinį. 62 proc. nurodė dirbantys – didžiausia dirbančiųjų dalis (daugiau nei trys ketvirtadaliai) mokosi Vilniaus Ozo vid. m., daugiausiai nedirbančiųjų – Akmenės SMC. Daugiausiai respondentų mokosi pagal suaugusiųjų vidurinio ugdymo programą – siekia įgyti vidurinį išsilavinimą. Vilniaus Ozo vid. m. formuojamos mišrios suaugusiųjų ir vaikų klasės, kuriose taikomos suaugusiųjų ugdymo programos.

Daugiau negu pusė suaugusiųjų nuotolinį mokymąsi renkasi tikėdamiesi suderinti mokymąsi su profesiniais įsipareigojimais, ketvirtadalis – su šeimyniniais. Šios nuotolinio mokymosi pasirinkimo priežastys yra specifinės suaugusiųjų besimokančiųjų grupei, jos sudaro papildomas prielaidas, lyginant su vaikų grupe, svarstyti nuotolinio mokymosi plėtros galimybes suaugusiųjų mokymo įstaigose. Vaikai nurodo, kad mėgsta mokytis savarankiškai, priimtiniu laiku, naudojantis IKT.

Gyvenimas užsienyje nėra ženklus nuotolinio mokymosi pasirinkimo priežastis – ją nurodė 18 proc. apklaustųjų, iš kurių 30 mokosi Vilniaus Ozo vid. m. Tik 10,4 proc. respondentų nurodė, kad mokytis nuotoliniu būdu juos skatina gyvenimas nuo mokyklos nutolusiose vietovėse, dažniausiai šią priežastį rinkosi Šilutės JSMC besimokantys respondentai. Mokyklų vadovų apklausos duomenimis, atstumo iki mokymo vietos problema nuotolinį mokymąsi organizuoti skatina apie trečdalis mokyklų. Pažymėtina, kad liga arba lėšų atvykti į mokyklą trūkumas tiek mokyklų vadovų, tiek besimokančiųjų labai retai buvo nurodomi kaip nuotolinio mokymosi pasirinkimo priežastys. Sąlygos mokytis pagal suaugusiųjų ugdymo programas sudarytos praktiškai visose Lietuvos savivaldybėse, o atstumas iki rajono centrų yra palyginti nedideli, taigi per didelio nuotolio iki mokymosi įstaigos problema yra beveik neaktuali.

Nuotolinio mokymosi pasirinkimo priežastys

Įdomios informacijos apie nuotolinio mokymosi organizavimo būklę suaugusiųjų mokyklose besimokantieji ir mokytojai pateikė atsakydami į klausimus apie bendravimo su mokytojais būdus, pateikiant nuotolinio mokymosi medžiagą pasitelkiamas technologijas, naudojamas virtualias mokymosi aplinkas.

Elektroninį paštą ir virtualias mokymosi aplinkas bendravimui su mokytojais renkasi daugiau negu pusė besimokančiųjų. Ketvirtadalis mokinių su mokytojais konsultuojasi telefonu, penktadalis – internetinės telefonijos pagalba, trečdalis – tiesioginių konsultacijų būdu. Mokiniai, nors ir atlieka užduotis informacinių–komunikacinių technologijų pagalba, visgi yra linkę susitikti su mokytojais tiesiogiai pasikonsultuoti. Nenurodžiusieji bendravimo su mokytojais tiesioginių konsultacijų metu daug ženkliau

jaučia jų trūkumą. Pavyzdžiui, tik 4 proc. Akmenės SMC mokinių nurodė tiesioginių konsultacijų trūkumą – šioje įstaigoje tiesioginės konsultacijos organizuojamos kartą per savaitę. Ozo vid. mok. tiesioginių konsultacijų trūkumą jaučia daugiau nei ketvirtadalis mokinių – čia jos dažniausiai organizuojamos ištyrus mokinių poreikį pagal mokyklos vadovo įsakymą, o ne pastoviu metu.

Plėtojami du mokymosi būdai

Tiesiogines konsultacijas organizuoja pusė nuotolinį mokymąsi vykdančių įstaigų. Įstaigos, nepriklausomai nuo jų turimų techninių ir programinių išteklių, iš esmės susiskirsto į dvi dalis – vienos tiesiogines konsultacijas suvokia kaip nuotolinio mokymosi dalį, o kitos nemano, kad tiesioginės konsultacijos reikalingos mokantis nuotoliniu būdu. Lietuvos suaugusiųjų bendrojo ugdymo programos vykdančiose įstaigose susidaro prielaidos plėtoti dviem nuotolinio mokymosi būdams, kuriuos sąlygiškai galima pavadinti „grynuoju“ ir „mišriuoju“.

Tiesioginės konsultacijos reikšmingos teigiamos nuostatos savarankiško mokymosi atžvilgiu formavimuisi – mokiniai, turintys galimybę kartą per savaitę pasikonsultuoti su mokytojais tiesiogiai, rečiausiai nurodo nemėgstantys mokytis savarankiškai, o nenurodę tiesioginių konsultacijų kaip bendravimo su mokytojais būdo, dažniau turi neigiamų požiūrį savarankiško mokymosi atžvilgiu. Akmenės SMC mokiniai, kur labiausiai išplėtotas nuotolinis „mišrusis“ mokymosi būdas, lyginant su kitomis mokyklomis, dažniausiai savo gebėjimą mokytis savarankiškai vertina labai gerai. Teigiama nuostata savarankiško mokymosi atžvilgiu dažnai tampa nuotolinio mokymosi pasirinkimo priešastimi – ją nurodė trečdalis besimokančiųjų. Savarankišku mokymusi žymia dalimi pagrįstas ir nuotolinis mokymasis, todėl pozityvus besimokančiųjų požiūris į jį yra reikšmingas nuotolinio mokymosi efektyviai plėtrai ir turėtų būti skatinamas, pasirenkant nuotolinio mokymosi organizavimo būdus. Taip pat mokiniai mano, kad dažnesnės tiesioginės konsultacijos yra reikšmingesnės mokymosi efektyvumui, negu dažnesnės nuotolinės. Apžvelgus šiuos duomenis, ryškėja pozityvesnė besimokančiųjų nuostata nuotolinio „mišriojo“ būdo atžvilgiu. Šis būdas atitinka Neakivaizdinio ir Savarankiško mokymosi

tvarkų aprašuose reglamentuotą nuotolinio mokymosi organizavimą.

Nuotolinio mokymosi medžiagos pasiekimui 63 proc. besimokančiųjų nurodė naudojantys virtualias mokymosi aplinkas, beveik pusė rinkosi internetines svetaines ir elektroninį paštą. Virtualių mokymosi aplinkų įdiegimas nuotolinį mokymąsi vykdančiose įstaigose yra pernelyg lėtas – iš 12 įstaigų tik 4 nurodė naudojančios sertifikuotas virtualias mokymosi aplinkas – Moodle ir WebCT, dar dvi teigia pačios susikūrusios virtualią mokymosi aplinką.

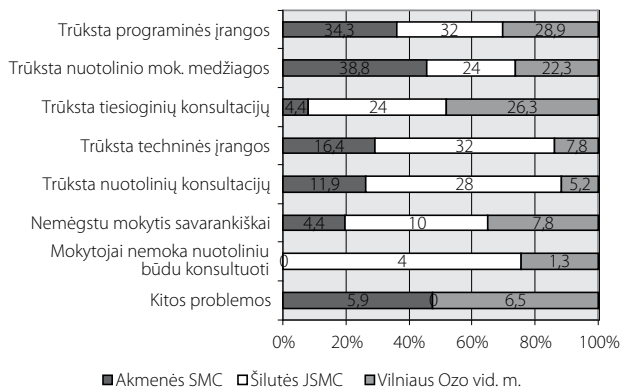
Pagal gautus duomenis matyti, kad galintys naudotis virtualiomis mokymosi aplinkomis besimokantieji, pasiekdami nuotolinio mokymosi medžiagą, mažiau naudojami elektroniniu paštu ir kompiuterinėmis laikmenomis. Interneto svetainės išlieka populiarios tiek naudojantis virtualiomis mokymosi aplinkomis, tiek jomis nesinaudojant. Moodle mokymosi aplinką besimokantieji vertina geriau negu Web CT.

Trūksta programinės įrangos ir mokymosi medžiagos

Dažniausiai nurodytos nuotolinio mokymosi problemos sutampa tiek besimokančiųjų, tiek nuotolinį mokymąsi organizuojančių įstaigų vadovų nuomone – t. y. programinės įrangos, nuotolinio mokymosi medžiagos, tiesioginių konsultacijų trūkumas. Programinės įrangos trūkumą minėjo didžioji dauguma įstaigų vadovų. Šį trūkumą įvardijo pusė virtualias mokymosi aplinkas įsidiegusių įstaigų ir trys ketvirtadaliai šių aplinkų neturinčių, dar pusė pastarųjų nurodo ir techninės įrangos trūkumą. Tikėtina, kad įstaigų aprūpinimas programine įranga (ypatingai virtualiomis mokymo aplinkomis) ženkliai prisidėtų prie nuotolinio mokymosi organizavimo tobulinimo. Besimokantieji, nors ir įvardija įrangos trūkumą, esančiąją dažniausiai vertina gerai arba labai gerai. Įrangos trūkumas greičiau įvardijamas dėl sparčios technologijų plėtros ir ne visada suvokiamas kaip nuotolinio mokymosi įgyvendinimo trukdis.

Nuotolinio mokymosi sėkmei reikšminga yra nuotolinio mokymosi medžiagos būklė. Nuotolinio mokymosi medžiagos trūkumą įvardijo apie trečdalis apklaustųjų ir apie 60 proc. institucijų vadovų. Apie pusę mokinių nuo-

tolinio mokymosi medžiagą vertina gerai, šiek tiek prasčiau – suaugusiems pritaikytas mokymosi priemonės. Vadovai pesimistiškesni – turimą nuotolinio mokymosi medžiagą ketvirtadalis vertina blogai, trečdalis – vidutiniškai. Akmenės SMC ir Ozo vid. m. deda daug pastangų kurdamos ir tobulindamos nuotolinio mokymosi medžiagą, tačiau jos trūkumas išlieka ženklus, ypač šios medžiagos pritaikymo suaugusiems asmenims aspektu. Iš esmės geri mokinių vertinimai tikriausiai susiję su realiai jaučiamu šių priemonių trūkumu ir galimybės palyginti vaikams ir suaugusiems skirtas mokymosi priemones ribotumu. Pastaruoju metu leidžiama aktuali andragoginė literatūra sumažino suaugusiems pritaikytų mokymosi priemonių stygių, tačiau jis išlieka ženklus. Siekiant užtikrinti nuotolinio mokymosi efektyvumą, turėtų būti kuriama ir tobulinama šiam mokymo būdai pritaikyta mokomoji literatūra ir kitos mokymo priemonės. Atsakydami į klausimus apie nuotolinio mokymosi efektyvumo priemones, apie ketvirtadalis mokinių nurodė, kad geriau mokytis jiems padėtų patobulinta nuotolinio mokymosi medžiaga, penktadalis rinkosi mokymosi priemonių pritaikymą suaugusiems asmenims.

Mokantis nuotoliniu būdu kylančios problemos, proc.

Įdomu, kad labiau problemiškas įstaigoms atrodo nuotolinio mokymosi galimybių užtikrinimas – aprūpinimas technine ir programine įranga, mokymosi priemonėmis, negu teisinis reglamentavimas. Visgi, pusė apklaustųjų mano, kad nuotolinio mokymosi teisinė bazė nepakankamai išplėtotą. Įstaigų vadovai dažniausiai nenurodo, kokio dokumento trūksta ar reikėtų tobulinti, trečdalis įvardija Nuotolinio mokymosi tvarkos aprašą. Pastebėtina, kad įstaigų vadovai nesusieja kontaktinių valandų skaičiaus

nustatymo su teisinės bazės tobulinimu, nors prie šios daugeliui svarbios problemos sprendimo teisinės bazės tobulinimas galėtų ženkliai prisidėti.

Įstaigų bendradarbiavimas įveikiant sunkumus

Daugiau negu du trečdaliai institucijų yra linkę bendradarbiauti su kitomis nuotolinį mokymąsi organizuojančiomis institucijomis. Dažniausiai bendradarbiaujama su kitomis bendrojo lavinimo mokyklomis, organizuojančiomis nuotolinį mokymąsi ir aukštosiomis mokyklomis. Trys ketvirtadaliai institucijų vadovų nurodo, kad bendradarbiavimo tikslai yra nuotolinio mokymosi medžiagos rengimas ir mokytojų kvalifikacijos tobulinimo renginių nuotolinio mokymosi srityje organizavimas, pusė įstaigų nurodė kartu su kitomis institucijomis vykdančios nuotolinio mokymosi projektus. Tikėtina, kad tikslai dažnai persipina. Nuotolinį mokymąsi organizuojančios institucijos, dažnai stokojančios programinės įrangos ar nuotolinio mokymosi medžiagos, pačios aktyviai ieško nuotolinio mokymosi tobulinimo būdų, teikia pagalbą viena kitai. Esant nepakankamai teisinei bazei, įstaigų aktyvumas parodo iš aktualaus poreikio kylantį siekį sudaryti asmenims sąlygas mokytis jiems priimtiniu nuotoliniu mokymosi būdu.

Nuotolinio mokymosi plėtros galimybes labai gerai ir gerai vertina apie pusė respondentų, kita pusė – vidutiniškai. Vertinimai beveik nesiskiria tarp planuojančių ir neplanuojančių pradėti organizuoti nuotolinį mokymąsi. Dažniausiai įvardintas nuotolinio mokymosi trūkumas yra nepakankami mokinių savarankiško mokymosi įgūdžiai, nors mokytojų turima kompetencija organizuoti nuotolinį mokymąsi dažniau buvo įvardijama kaip problema. Beveik trys ketvirtadaliai nurodo mokymosi pasiekimų vertinimo sunkumus. Siekiant efektyvios nuotolinio mokymosi plėtros, šį mokymosi būdą reglamentuojančiuose teisės aktuose turėtų būti skirta daug dėmesio pasiekimų įvertinimo ir savarankiško mokymosi kokybės užtikrinimui.

Apibendrinat galima teigti, kad pastangos plėtoti suaugusiųjų nuotolinį mokymą yra labai sveikintinos, tačiau reikalinga iš esmės peržiūrėti ligšiolinius nuotolinio mokymosi plėtros prioritetus, kitu atveju nuotolinis mokymasis ir toliau liks neprieinamas tiems suaugusiems, kuriems jo labiausiai reikia, jis liks tik saujelės lobistų rankose.

Grupės mokymosi galia – jos vadovo rankose

Grupė gali ir įkvėpti, ir atgrasinti besimokantįjį. Joje susijungia asmeniniai ir bendri dalyvių tikslai, o suaugusiųjų vadovo veikla lemia grupės mokymosi sėkmę. „Grupėje mokomasi dažnai, tačiau vadovas ne visada žino apie grupei būdingus reiškinius, taigi ir nemoka pilnai išnaudoti jos galios“. Šis pastebėjimas, pasak suomių žurnalistės **Sirku**

Matta, paskatino Saarą Repo-Kaarento sudėti savo mintis ir patirtis į knygą, kuri neseniai Švietimo ir mokslo ministerijos serijoje „Suaugusiųjų švietimas“ pasirodė ir lietuvių kalba. Knygoje „Mokymosi grupės galia“ pateikiama ne tik daug svarios informacijos ir nuorodų į tyrimus, bet ir daugybė praktinių pavyzdžių bei pratimų.

Išversti šią knygą į lietuvių kalbą mintis kilo atšiaurią suomišką žiemą lietuvių ir suomių suaugusiųjų švietimo ekspertams diskutuojant viename Helsinkio restorane. Knygos autorė, žinoma Suomijoje dėstytoja ir socialinės psichologijos specialistė Saara Repo-Kaarento yra patyrusi suaugusiųjų mokytoja. Savo karjerą ji pradėjo viename Suomijos suaugusiųjų mokymo centre, vėliau rūpinosi universiteto pedagogikos tobulinimu ir dirbo Atviro universiteto vadovų-kuratorių instruktore.

Kada grupė išmoksta ir kaip galima mokymąsi paskatinti? Autorės nuomone, reikia sukurti grupėje pasitikėjimo kupiną atmosferą ir padrašinti mokinius lyginti savo

mintis su kitų mokinių pasvarstymais. Ir išdrįsti mokytis patiems!

Pasitikėjimą kelianti aplinka

Grupės veiklos organizavimas tiesiogiai veikia joje vešnią nuotaiką. Geriausia, kai grupė turi bendrą mokymosi tikslą, kurio su užsidegimu siekia: tada grupės nariai aktyviai bendrauja tarpusavyje, drąsiai kvestionuoja išsakytus požiūrius. Kiekvieno dalyvio stiprybės teikia naudos visai grupei.

Pasitikėjimą skatinančios atmosferos kūrimo pradžia – pažintis. Repo-Kaarento ragina nepagailėti jai laiko. Pra-

dedant mokymąsi grupės nariai turi prisistatyti, o vėliau tarpusavio pažintį pagilins kad ir darbas poromis.

„Augantis pasitikėjimas sužadina teigiamą mokymosi atmosferą. Suaugusiųjų mokytojas ją sukurs skatindamas ir išryškindamas net ir mažičius pasiekimus. Į nesėkmes reikia reaguoti švelniai“, pataria Repo-Kaarento.

Mokymosi dalis – įvairūs jausmai

Gerą atmosferą reikia puoselėti sąmoningai, juk beveik kiekvieną mokymąsi lydi ir nemalonūs jausmai. Mokymasis gali kelti įtampą, nerimą ir netgi baimę. Šias emocijas nesunkiai papildo ir gėdos bei sąmyšio jausmai. Neretai jie būna aidas to, ką patyrėme dar mokydamiesi mokykloje. Mokantis ko nors nauja tenka atsisakyti senų sampratų – tai irgi gali trikdyti.

Apskritai darbui grupėje įprasti ir tokie jausmai, kaip pavydas, konkurencija arba priešiškus kitiems grupės nariams.

Suaugusiųjų vadovas gali reguliuoti neigiamas emocijas, pavyzdžiui, paskirdamas grupei tokias užduotis, kurių nėra vienas jos narys nepajėgtų atlikti individualiai. Tokie daugialypiai uždaviniai išryškina tiek besimokančiųjų gebėjimus, tiek silpnąsias vietas. Grupės dinamikos pažinimas mokytojui taip pat padeda sušvelninti nelygybę tarp grupės narių, kuri trukdo drauge mokytis. Tai ypač svarbu, pavyzdžiui, mokymosi grupėms darbovietėse. Pozityvūs jausmai savo ruožtu suteikia grupei reikalingos energijos.

„Mokymasis teikia džiaugsmą ir atokvėpį, kai mokinys suvokia mokymosi proceso emocionalumą ir supranta, kad bet koks jausmas yra leistinas“, paaiškina Repo-Kaarento.

Geroje grupėje užsimezga teigiama tarpusavio priklausomybė. Vešint geranoriškai atmosferai kritika neten-

ka savo aršumo, tačiau mokymosi procesui dėl to būna ne mažiau naudinga.

Refleksija kaip metodas

Kodėl grupėje išmokstame efektyviau nei mokydamiesi vieni? Repo-Kaarento teigia, kad mokymosi grupė suteikia savo nariams galimybę „įsivelti“ į sociokognityvinius konfliktus, atsirandančius, kai savas mąstymas skiriasi nuo kito mąstymo. Savo ir svetimo mąstymo lyginimas gali paraginti stengtis išmokti kažką naujo. Jeigu neturime galimybės pasidalinti savo mąstymu su kitais žmonėmis, jis tiesiog nesivysto.

Autorė vis dėlto skuba priminti, kad kartais skirtumas tarp grupės narių požiūrių gali būti ir toks didelis, kad jis ne paragins mokytis, bet veikiau privers kiekvieną pasilikti prie savo įsitikinimų.

Idealiu atveju grupė padeda besimokančiajam įveikti sunkius mokymosi kelio ruožus. Įvairios emocijos nuo mokymosi neatsiejamos, tad kelyje nuo senų iki naujų žinių grupės parama gali turėti esminę reikšmę.

Grupė gali suteikti motyvacijos dirbti ir tuomet, kai asmeninis susidomėjimas ir entuziazmas išblėsta. Kai individo indėlio reikia ir kitiems, mokymasis tampa visos grupės bendru procesu. Pasidalinus sunkumais grupėje paaiškėja, kad problemos nėra vien individualios – tai neatskiriama mokymosi proceso dalis.

Mokytis turi ir suaugusiųjų mokytojas

Suaugusiųjų grupės vadovui keliama daug reikalavimų. Jis – komandos vadovas, iš kurio tikimasi pasiruošimo vadovauti ir pakankamai žinių. Mokymosi temos išmanymas grupės vadovui svarbus, tačiau ne mažiau svarbi, Repo-Kaarento nuomone, yra mokytojo drąsa kartu su mokiniais pasinerti į bendrą mokymosi procesą.

„Ne visada mokytojas privalo žinoti daugiau už savo mokinius. Tačiau jis turi pažinti mokymosi procesą: parinkdamas tinkamas užduotis ir keldamas klausimus jis gali padėti grupei išmokti to, ko ir pats anksčiau nemokėjo“, primena Repo-Kaarento.

Iš suomių kalbos vertė Lina Michelkevičė

Knygos autorė Saara Repo-Kaarento

© Lietuvos suaugusiųjų švietimo ir informavimo centras, 2009

© Leidykla TEV, 2009

ISSN 1822-3745